

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

5^E JAARGANG

WOENSDAG 5 MEI 1920

No. 227

INHOUD

	Blz.
DE TOESTAND DER FRANSCHE STAATSFINANCIËN door Prof. Bertrand Nogaro	377
De Gouden Standaard door Prof. Mr. Ant. van Gijn ..	379
Constantinopel, de Dardanellen en de Bosporus in 't Verleden en Heden I door Prof. Dr. H. Blink	381
Het Rapport van de Commissie van het Suriname-Studie-Syndicaat over Suriname II door W. D. H. Baron van Asbeck	384
Zilver in het Eerste Kwartaal 1920	388
AANTEKENINGEN:	
Landaanwinning door Prof. Mr. D. van Blom	389
Engelsche Regeeringscontrole over de Shell?	389
Formosaansche Suikerondernemingen op Java	390
Suikerproductie der Wereld	390
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN	391—398
Geldkoersen.	Effectenbeurzen.
Wisselkoersen.	Goederenhandel.
Bankstaten.	Verkeerswezen.

INSTITUUT

VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

Algemeen Secretaris: *Mr. G. W. J. Bruins.*

Assistent-Redacteur voor het weekblad: *D. J. Wansink.*

Secretariaat: *Pieter de Hooghweg 122, Rotterdam.*

Aangeteekende stukken: *Bijkantoor Ruige Plaatweg 37.*

Telef. Nr. 3000. Telegr. adres: *Economisch Instituut.*

Postcheque en girorekening *Rotterdam No. 8408.*

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 22,50 per jaar. Losse nummers 50 cents.

Leden en donateurs van het Instituut ontvangen het weekblad gratis.

De verdere publicaties van het Instituut uitgaande ontvangen de abonné's, leden en donateurs kosteloos, voor zoover daaromtrent niet anders wordt beslist.

Advertentiën f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: *Nijgh & van Ditmar's Uitgevers-Maatschappij, Rotterdam, Amstêrdam, 's-Gravenhage.*

8 MEI 1920.

Zoals te verwachten was, is gedurende de afgelopen week de spanning op de geldmarkt nog iets groter geworden. De prolongatierente steeg voorbijgaand op 5½ pCt. en bleef verder omstreeks 5 pCt. schommelen. Particulier disconto bleef aanvankelijk nog gemakkelijk te plaatsen, maar steeg ten slotte eveneens, zoodat aan het eind der week 3½ pCt. werd toegestaan. Het aanbod van wissels is echter zoo gering, dat het verband met het overige gedeelte van de geldmarkt schijnt verloren te gaan. Enkele dagen kwam het voor, dat tegelijkertijd zoowel voor 3% als voor 3½ pCt. werd afgesloten.

* * *

De weekstaat van de Nederlandsche Bank is deze week hoogstmerkwaardig, zoowel wat betreft de grootte van sommige veranderingen, als de tegenstrij-

digheden van belangen, die er op de geldmarkt blijken te hebben bestaan. De grootste verandering is een vermeerdering van bijna 100 miljoen gulden in den bankbiljetten-omloop. Daartegenover staat, dat de rekening-courant saldi van anderen, die bij een krappe geldmarkt gewoonlijk kleiner worden, deze week nog bijna 2 miljoen zijn toegenomen. Eenzelfde tegenstrijdigheid bestaat er bij de binnenlandsche wissels en de beleeningen van de Hoofdbank. De binnenlandsche wissels werden daar ruim 9 miljoen gulden minder, terwijl de beleeningen er 60 miljoen stegen. In het geheel zijn de binnenlandsche wissels met 3 en de beleeningen met 86 miljoen toegenomen. Afgezien van de groote vermeerdering der beleeningen bij de Hoofdbank, is het vooral de provincie geweest, die veel geld aan de bank heeft onttrokken. Een andere merkwaardige vermeerdering valt op te merken onder het hoofd „Papier op het Buitenland”.

Het bedrag hiervan is in de laatste maanden slechts weinig veranderd. Deze keer heeft echter plotseling een stijging van ruim 22 miljoen plaats gehad, waardoor het totaal bedrag komt op circa 76 miljoen, daarentegen zijn de Diverse Rekeningen, waarop ook de contante saldo's in het buitenland geboekt worden, 8 miljoen kleiner geworden.

* * *

De wisselmarkt was deze week aanzienlijk levendiger. Vooral in ponden en dollars waren de omzetten belangrijk. Een belangrijke val in den sterlingkoers van de eerste dagen der week werd later weder geheel te niet gedaan, de stemming bleef echter flauw. Scandinavië volgde de beweging van Londen ongeveer geheel. Voor de overige koersen waren de schommelingen geringer. De Belgische Nationale bank verhoogde andermaal haar rentevoet, waardoor dit op 5½ pCt. kwam te staan.

DE TOESTAND DER FRANSCHE STAATSFINANCIËN.

Professor Bertrand Nogaro, hoogleraar in de economie en het financieewezen aan de Universiteit te Caen, schrijft ons:

De toestand der Fransche staatsfinanciën houdt niet alleen de publieke opinie in dit land sterk bezig, maar ook die in de geallieerde en neutrale landen, die Frankrijk credieten hebben verleend en er nog weer toe gebracht kunnen worden, het land voorschotten toe te staan.

De begrooting der gewone uitgaven bedraagt voor het dienstjaar 1920 ongeveer 18 milliard frs., maar bij deze gewone uitgaven komen nog:

1°. een begrooting der buitengewone uitgaven, die de kosten omvat, welke nog voortvloeien uit den oorlogstoestand en die geschat worden op 7½ miljard frs.;

2°. een „speciale begrooting” van uitgaven, bestemd om aangewend te worden tot herstel der streken, welke onder vreemde overheersching gestaan hebben en die getiteld is: „rekening voor de uitgaven, die gedekt zullen worden uit de stortingen te ontvangen ter uitvoering van het vredesverdrag”, welke speciale begrooting 22 miljard frs. bedraagt.

Aldus bedraagt het totaal der voor 1920 geraamde uitgaven 47½ miljard frs., waarvan 18 miljard, het bedrag der gewone uitgaven, gedekt moet worden door inkomsten uit permanente bronnen.

* * *

Alvorens tot de bestudeering van dit budget uit de na-oorlog-periode over te gaan, is het gewenscht eerst zijn samenstelling na te gaan, d.w.z. in 't kort de kosten van oorlogvoering te beschouwen, welke een zoo groote aanzwelling der permanente openbare uitgaven ten laste van het Fransche Volk tengevolge hebben gehad.

In 1914 beliep het Fransche budget 5 miljard frs., waarvan ongeveer 1 miljard bestemd was ter betaling van de rente der staatschuld, toen bijna 30 miljard bedragende. Onder den dwang der oorlogsomstandigheden was het in de jaren 1914—1918 niet mogelijk op regelmatige wijze een begrooting op te stellen, maar het Parlement werd er door verplicht successievelijk de credieten, welke men in onderstaande tabel vermeld vindt, toe te staan:

Dienstjaar 1914 (1 Aug./31 Dec.)	8.900.000.000 frs.
„ 1915	22.800.000.000 „
„ 1916	32.950.000.000 „
„ 1917	41.680.000.000 „
„ 1918	55.190.000.000 „
Totaal	161.520.000.000 frs.

Bij deze bedragen, die op de oorlogperiode betrekking hebben, komt nog voor 1919 een bedrag van 48,3 miljard, waardoor het totaal der van 1 Augustus 1914 tot einde 1919 gevoteerde credieten stijgt tot bijna 210 miljard. De werkelijke uitgaven zijn een weinig beneden de gevoteerde credieten gebleven, maar men kan hen toch wel op ongeveer 200 miljard schatten. Natuurlijk heeft men deze uitgaven slechts voor een onaanzienlijk deel uit de opbrengst van belastingen kunnen dekken: 31 miljard gedurende de periode, op welke wij hier het oog hebben, welk bedrag ongeveer 16,5 pCt. van de totale uitgaven uitmaakt.

Voor het overige heeft men geput uit leeningsbronnen, die op de volgende wijze verdeeld kunnen worden:

Voorschotten van de Bank van Frankrijk	25 miljard, maakt 13 %
Geconsolideerde Schuld ..	55 „ „ 28 %
Schatkistbons en-obligaties	50 „ „ 25,5 %
Credieten van het buitenl.	33 „ „ 17 %

* * *

Men heeft het Fransche gouvernement verweten gedurende den oorlog niet zulke ingrijpende maatregelen op fiscaal gebied genomen te hebben als de met Frankrijk geallieerde regeeringen deden. Indien het waar is, dat het langen tijd gearzeld heeft voor het overgang tot het invoeren van nieuwe belastingen, dan mag toch opgemerkt worden, dat dergelijke fiscale maatregelen in Frankrijk veel moeilijker te treffen waren dan in de andere oorlogvoerende landen, wegens het feit, dat een der rijkste gedeelten van het grondgebied onder vreemde overheersching stond en de mobilisatie vanaf het begin van den oorlog aan de economische activiteit bijna alle mannen van den leeftijd, dat zij de wapenen kunnen dragen, onttrokken had.

Hoe het ook zij, de oorlogsuitgaven, niet uit fiscale

bronnen gedekt, dus ongeveer 170 miljard frs., heeft men slechts door het sluiten van leeningen van diversen aard kunnen dekken en deze 170 miljard, gevoegd bij de voor den oorlog reeds bestaande schuld, doen op het Fransche budget van na den oorlog den rentelast drukken van een schuld van 200 miljard, dus ongeveer 10 miljard per jaar.

Om er zich een juist beeld van te vormen, hoe zwaar de last is, die aldus op Frankrijk drukt, is het voldoende om op te merken, dat deze oorlogsschuld bijna gelijk is aan die van Engeland, terwijl het inkomen van het Fransche volk tot dusver beschouwd werd bijna de helft minder dan dat van het Engelsche volk te zijn.

Evenwel, hoewel de Fransche productie is verminderd en een arbeid van verscheiden jaren nog noodig zal zijn tot herstel der verwoeste streken, heeft de aanzwelling der biljettencirculatie zich gewit in een prijsstijging en een toeneming der inkomsten in geld-eenheden, die het sluitend maken der begrooting mogelijk maken.

In 1914 werd het totale particuliere inkomen in Frankrijk door de meest bevoegde economen op ongeveer 35 miljard geschat. Het spreekt vanzelf, dat, indien deze inkomsten niet waren toegenomen, men er niet aan zou kunnen denken een budget van een twintig miljard sluitend te maken, doch dezelfde economen, dezelfde methoden van schatting toepassend als voor den oorlog, schatten voor 't vervolg het particuliere inkomen op ongeveer 125 miljard. Wellicht, dat het op het eerste gezicht vreemd genoeg schijnt, dat een eenvoudige financiële kunstgreep als de emissie van bankbiljetten in staat is te voorzien in het onvoldoende der werkelijke bronnen van inkomen en geheel alleen het evenwicht van een budget kan verzekeren. Het is evenwel een feit, dat de bankbiljettenemissie een noodzakelijke en doeltreffende kunstgreep geweest is om den oorlog te financieren: het normale inkomens-overschot zou zeker onvoldoende geweest zijn om bijwege van belasting en van leening de staatskassen te voeden, integendeel, het zijn de uitgegeven biljetten, die na gediend te hebben ter betaling van enkele staatsleveranciers, in circulatie zijn gebleven en, doordat zij het particuliere inkomen deden aanzwellen, de mogelijkheid geschapen hebben, belastingen te betalen en op leeningen in te schrijven in een omvang, die zonder de toeneming der fiduciaire circulatie ondenkbaar geweest zou zijn. Deze aanzwelling der bankbiljettencirculatie, die onmisbaar is geweest voor het financieren van den oorlog, schijnt dit evenzeer te zijn, om de financiële liquidatie van den oorlog te kunnen doorvoeren, d.w.z. om in te schrijven op de leeningen, ter consolidatie van de vlottende schuld uitgegeven en belastingen te betalen voor zoover het particulier inkomen niet toegenomen is door productieverhooging en daarom kan men er niet aan denken de fiduciaire circulatie in te krimpen, dan na het budget definitief in evenwicht gebracht te hebben.

* * *

Naar het wil voorkomen kan men dus het vraagstuk der Fransche Staatsfinanciën op de volgende wijze en in de hieronder aangegeven volgorde stellen:

1°. De middelen voor de gewone uitgaven vinden uit permanente bronnen door middel van belastingen.

2°. Door uitgifte van nieuwe leeningen op langen termijn de vlottende schuld consolideeren.

3°. Tot overeenstemming komen ten aanzien der buitenlandsche schuld.

4°. Terugbetaling der voorschotten van de Bank van Frankrijk en de fiduciaire circulatie door dit instituut doen inkrimpen.

Het eerste deel van het vraagstuk, hoezeer ook moeilijk op te lossen, zal toch wel de minste zwaarigheden opleveren: wegens de hierboven aangegeven redenen zijn de inkomsten in geldseenheden in Frankrijk thans bijna viermaal hooger dan gedurende den

oorlog en bijgevolg kunnen de belastingen een viermaal grootere opbrengst hebben. Wij zullen in een afzonderlijk artikel de thans in Frankrijk gevolgde fiscale politiek aan een beschouwing onderwerpen: voor ditmaal zij het voldoende te vermelden, dat de thans aan de goedkeuring van het Parlement onderworpen belastingontwerpen van een zoodanigen aard zijn, dat het evenwicht van het gewone budget er door verzekerd is.

De consolidatie der vlottende schuld zal ongetwijfeld meer tijd vereischen. Immers, een aanzienlijk deel der particuliere vermogens wordt thans gebruikt om de economische activiteit te hervatten en ter herstel van de verwoeste gebieden, en het is slechts een gedeelte van het inkomensoverschot, zelfs nu dit kunstmatig vergroot is door de fiduciaire circulatie, dat opgeroepen kan worden voor de inschrijving op consolidatieleeningen. De zoo juist uitgegeven leening (van het 5 pCt. type, maar die afgelost wordt à 150 pCt. in zestig jaarlijksche trekkingen) heeft slechts een vijftiental miljarden opgeleverd, waaruit volgt, dat er vier of vijf jaren noodig zullen zijn, om de vlottende oorlogsschuld te consolideeren. Vervolgens moet men rekening houden met den druk die de kosten der militaire bezetting nog op de begrooting der buitengewone uitgaven uitoefenen, die, momenteel door emissie van schatkistpapier in evenwicht gehouden, consolidatieleeningen in de toekomst zal vereischen. Hoe het ook zij, zelfs dan wanneer de rentelast van deze leeningen ter liquidatie van de gevolgen van den oorlog definitief de normale begrooting zou gaan drukken, zouden de hierboven vermelde overwegingen de meening wettigen, dat het Fransche volk voortaan wel in staat is de middelen op te brengen ter dekking van uitgaven twintig tot vijf-en-twintig milliard francs bedragende.

Van meer delicate aard is het probleem der buitenlandsche schuld. Frankrijk heeft voor tientallen miljarden oorlogstuig en levensmiddelen moeten invoeren en het invoer-excedent heeft in 1919 nog 25 milliard overschreden. Nu zijn deze aankopen ten deele voldaan uit het provenu van den verkoop van buitenlandsche effecten, die zich in Fransch bezit bevonden. Maar een groot deel dezer buitenlandsche schuld is slechts door kort crediet gedekt. Frankrijk ziet zich dus voor de opgave gesteld, de rente op de in het buitenland gesloten leeningen te voldoen en tegelijk de hoofdsom der vervallende leeningen terug te betalen en dat wel op een oogenblik, waarop het het grootste deel der interest, welke zijn in het buitenland belegd kapitaal oplevert, moet missen en het zijn export nog niet weer tot den normalen omvang heeft kunnen opvoeren.

De toestand, waarin het land zich op dit oogenblik bevindt, resulteert in wezen uit dit feit, dat het van zijn bondgenooten geen uitstel van aflossing, in verband met den omvang van zijn buitenlandsche leeningen van beteekenis, heeft kunnen verkrijgen.

Wij zullen later dit ernstige probleem, dat op dit oogenblik de geheele kwestie der Fransche wisselkoers beheerscht, afzonderlijk beschouwen. Maar hier mag reeds gezegd worden, dat met betrekking tot de schuld van 30 milliard, die Frankrijk bij de Engelsche en Amerikaansche schatkisten heeft aangegaan, vertrouwd mag worden, dat het land ongetwijfeld ieder uitstel, noodig om terugbetaling te verzekeren, zal verkrijgen.

Het laatste probleem in verband met het vraagstuk der Fransche Staatsfinanciën te stellen, is dat van de terugbetaling der door de Banque de France aan den Staat verstrekte voorschotten. Om de hierboven aangegeven redenen is dit probleem het laatste, dat men naar logische en chronologische volgorde, onder de oogen die te zien. De schuld aan de Bank kan eerst dan geheel en al afgelost worden, wanneer de groote consolidatieleeningen zijn uitgegeven en belastingen van een omvang, voldoende om het evenwicht van het

budget te herstellen, zijn toegestaan. Het is hier evenwel de plaats om op te merken, dat tengevolge eener overeenkomst, getroffen tusschen de Bank en den Staat, een automatische aflossing zich in progressieven zin voltrekt: sinds het tijdstip toch, waarop de vijandelijkheden een jaar geëindigd waren, heeft de Staat zich verplicht de Bank niet één percent, doch drie percent rente over de voorschotten te vergoeden, onder dit voorbehoud, dat de meerdere interest zal bestemd worden voor hun aflossing.

* * *

Ten slotte: het evenwicht in de begrooting der gewone uitgaven kan van nu af verzekerd worden geacht door de belastingen, welke thans aan de goedkeuring der Kamers zijn onderworpen. En indien het waar is, dat het mogelijk zal blijken in den vervolge de voorschotten van de schatkist aan de begrooting der buitengewone uitgaven te consolideeren, dan wil het voorkomen, dat de opbrengst der belastingbronnen zal toestaan, de daardoor ontstaande vermeerdering van lasten te dragen. De eenige groote financiële moeilijkheid, die Frankrijk ter oplossing overblijft is er één van internationale orde: het is noodzakelijk, dat zijn voormalige bondgenooten de voorschotten verleen, die het land in verband met zijn speciale begrooting tot herstel der overheerschte streken noodig heeft en voor de buitenlandsche leeningen een zoodanig uitstel van aflossing toestaan, dat het van beteekenis is, in verband met den omvang der leeningen.

BERTRAND NOGARO.

DE GOUDEN STANDAARD (EN NOG IETS).

De „gouden standaard” heeft voor een paar weken een leelijken deuk gekregen. Zijn onvoorwaardelijke voorvechter, de heer G. M. Boissevain, schijnt ook maar een matig geloof te hebben in zijn nuttige werking, gelooft ook maar matig aan zijn goeden invloed op de waardevastheid van het ruilmiddel.

Wil de gouden standaard nuttig effect hebben, dan moeten er zijns inziens zooveel voorwaarden vervuld worden, dat men zich afvraagt, of dat wel ooit het geval was en wel gauw het geval zal zijn. Het is niet voldoende dat één (dat zal iedereen hem toegeven) of zeer enkele landen (het hangt er maar van af wat men enkele noemt) zich aan dien grondslag houden, maar hij moet algemeen aangenomen worden in de handelswereld; en dan moet er bovendien tusschen de verschillende landen bestaan algemeene en onbepaalde vrijheid van handelsbeweging voor goederen en fondsen, daar dit de onmisbare voorwaarde is voor de uitwerking van dien munttoestand. Aldus de heer B.

Het is duidelijk, dat dan ook voor den oorlog die onmisbare voorwaarden nimmer vervuld zijn geweest. Inzake fondsen was er nimmer geheel vrijheid — ik herinner maar aan Frankrijk en ook eenigszins aan Duitschland — en inzake goederen? Ik behoef niets te zeggen.

Er is nu en vóór den oorlog op dat punt maar een quantitatief verschil. Duitschland belemmerde toen meer den invoer, nu meer den uitvoer. Frankrijk was niet veel vrijer door elkaar dan nu en Engeland is nu wat minder vrij. Dat goederen niet verzonden worden komt meer doordat ze er niet zijn of doordat sommige groote landen ze niet betalen kunnen, dan door gemis aan wettelijke vervoervrijheid. Wie op den grond van onvoldoende vrijheid inzake vervoer van goederen en fondsen thans den gouden standaard buiten werking stelt, is op een sterk hellend vlak.

Ik weet wel, dat de wensch om den gouden standaard op den duur te houden, doch tijdelijk buiten werking te stellen, voorzover betreft uitvoer, als de wisselkoers dien wenschelijk maakt en in werking te houden, voorzooveel betreft invoer van goud, ook door anderen dan de heer B. wordt verdedigd. Maar het ligt misschien aan mij, gezonde argumenten — die niet bij vage aanduidingen als „buitengewone toestand”, „in de kaart spelen van het buitenland” enz.

blijven — heb ik nog niet aangetroffen, hoe aange naam het mij ook zoude zijn te worden overtuigd.

Het minst vage, dat men dan nog hoort is, dat wij goud afgevende, daarvoor geen goederen, doch vorderingen, dubieuse wellicht, in het bijzonder „marken” zouden krijgen. Zulks zoude inderdaad niet wenschelijk zijn.

Maar het lijkt mij door Pierson zoo duidelijk en helder uiteengezet, dat de beslissing, welke goederen wij uitvoeren (goud of iets anders) en welke wij in de plaats daarvoor invoeren, afhangt van de vraag, welke goederen — en vorderingen — men hier het liefst wil missen (d.i. relatief het laagst waardeert) enerzijds, en het liefst wil hebben (dus het hoogst waardeert), anderzijds. De heer Van Lutterveld stelde het indertijd voor, alsof wij hier maar zooveel marken moeten aannemen als men ons sturen wil. Mij dunkt, dat hangt af van de meerdere of mindere domheid der Nederlanders om daarin, op hoop van zegen, een deel van hun vermogen te beleggen, maar niet van de omstandigheid, of wij vorderingen op het buitenland hebben tengevolge van kaasuitvoer naar Duitschland, margarineuitvoer naar Engeland, dan wel gouduitvoer naar Amerika. Pierson's leer gaat natuurlijk niet op, als de Regeering den geheelen uitvoer in handen neemt en bepaalt wat daartegenover moet worden ingevoerd. Maar dat stadium, trouwens nooit ten volle bereikt, zijn wij allang voorbij. Wat wij invoeren of uitvoeren, hangt weer in zeer vele gevallen af van de relatieve waardeering der goederen hier en in het buitenland (uitgedrukt in wereldprijs). En de wissel-arbitrage werkt weer geregeld, zoodat onze betalingsbalans tegenover het buitenland weer, gelijk Beaujon zoo goed heeft uiteengezet, als één geheel kan worden beschouwd. Waarom dan die vrees, dat bij een behoorlijk bankbeheer er meer goud zal worden uitgevoerd dan wenschelijk is. Op 29 Juli 1914 is er een besluit genomen, waardoor het goud in Nederland (afgezien van industrieele doeleinden) dreigde van evenveel belang te worden als een gelijke hoeveelheid stroo. Gelukkig heeft men in werkelijkheid nooit geschroomd, als het er op aankwam, d.w.z. als de wisselkoers op het buitenland hoog was, goud uit te voeren. Het uitvoerverbod heeft praktisch alleen gediend om smokkelarij van tientjes tegen den wisselkoers in — voordelig wegens enorme goudpremies in enkele verre landen — tegen te gaan (of dit terecht gebeurde zal de geschiedschrijver nog moeten uitmaken). Maar nu heeft een voor mij nog niet verklaarde neiging tot mercantilisme den boventoon gekregen.

In afwijking van den heer Boissevain schijnt mij een geheel goudloos muntwezen in beginsel wel mogelijk; de ontwikkeling der toestanden leidt daarheen, indien men tot een groote waarde vastheid van het ruilmiddel alom wenschte te komen. Maar er moeten m.i. nog zeer veel belangrijke voorwaarden vervuld worden, waar nog heel wat tijd voor noodig kan zijn, alvorens een niet op goud berustend circulatiemiddel de voorkeur zal verdienen boven den gouden standaard, dien de heer B. zoo trouw verdedigde. Een gouden standaard, die echter alleen in de praktijk geldt, als niemand meer iets buitengewoons in de omstandigheden ziet, ja alleen, als er overal onbepaalde vrijheid van fondsen- en goederenverkeer zal bestaan en elk land vrij goud afgeeft, lijkt mij geen woord van verdediging waard.

In het naschrift van zijn artikel zegt de heer B., dat de uitlating van den heer Schwartz een slip of the pen moet geweest zijn; ik hoop het van harte van diens uitlating en, van een andere, waarbij zij zich duidelijk aansloot. Maar het is mij niet duidelijk, waarom, zooals de heer B. betoogt, discontoverhooging slechts uitwerking kan hebben, als er overal gouduitvoer geloorloofd is. Als het doel van discontoverhooging alleen was goudinvoer te verkrijgen, dan ware de voorwaarde duidelijk. Maar wij hebben het goud bij massa, willen het alleen niet te hard zien wegstroo-

men als de uitvoer vrij is. En als het goud tijdelijk ook ten onzent blijft uitgeschakeld, wat nu ook de heer B. bepleit en dientengevolge de automatische inkrimping van ons ruilmiddel achterwege blijft, ja nog gevaar voor uitbreiding bestaat, dan willen wij de creatie van bankpapier, chèque- en giro-geld beperkt zien, waartoe het groote écart tusschen reële rente en bankrente leidt. Terecht wees het „Bankers Magazine” van Januari j.l. op de dwaze anomalie, dat de geldrente het hoogst is in de landen waar het kapitaal (d.w.z. de rijkdom aan goederen) nog het grootst is, en dus het agio van tegenwoordige boven toekomstige goederen het geringst.

In het ideale goudlooze circulatiesysteem, dat wij thans eenzijdig hebben, heeft de discontoschroef toch zeker geen kleinere rol te spelen dan in het systeem van den gouden standaard.

ANT. VAN GIJN.

Naschrift. — Het bovenstaande was reeds in proef gezet, toen mij het zeer persoonlijke artikel van den heer Boissevain onder de oogen kwam. Ik zie met genoegen daaruit, dat hij ondenkbaar van mij acht, dat ik met een parti-pris tegen de Bankdirectie zoude schrijven, maar vraag mij af, waarom dat *ondenkbare* dan toch even werd neergeschreven en nog een vermaan aan het slot gesteld om toch zakelijk te blijven. Mij dunkt, de eerste bedenkelijke sporen van niet-zakelijkheid in de gevoerde debatten komen van de zijde van den heer Boissevain.

Wat den inhoud van zijn stuk betreft, kunnen wij de tweede helft gauw uitschakelen; ook de heer B. ziet de gevaren van inflatie, en als de Bankdirectie daarvan ook sterk overtuigd is, dan des te beter. Dat ik echter niet tegen windmolens vocht, toen ik tegenover lichtvaardigheid in zake inflatie sprak, is het verslag van de directie der Rotterdamsche Bankvereniging nog eens komen aantoonen, die schijnt te meenen, dat de Nederlandsche Bank met de twee milliard aan ruilmiddelen, welke zij alsnog creëren kan, nog geen voldoende ruimte van beweging heeft. Dat de keuze zoude zijn of *niet* meedoen aan credietverleening aan de Centralen, of vermeerdering van inflatie, spreek ik grootendeels tegen. Ik wees er telkens weer op, dat van Regeeringswege zeer streng moet worden opgetreden tegen de groote verteringen, zoodat enerzijds de Staat aan weeldebelasting geld in kas kan krijgen om de burenen te helpen, anderzijds meer gespaard zal worden en b.v. minder van de gedwongen staatsleening in beleening zal komen en blijven bij de Nederlandsche Bank; zoodat op die wijze de ruilmiddelen afnemen, als zij dan moeten toenemen om de burenen te helpen.

Naar aanleiding van de bestrijding van hetgeen ik in den „Economist” schreef over nieuwe discontopolitiek, het volgende:

De heer Boissevain zelf verwacht, naar het mij voorkomt, twee zaken: „ruimte van geld”, zooals dat vaak door de geldmarkt wordt opgevat en „ruimte van ruilmiddelen”. Ruimte van ruilmiddelen is er, wanneer er veel geld is gecreëerd, veel bankpapier *is uitgegeven* en veel chèque- en girogeld aanwezig is en zulks niet wordt geneutraliseerd door het wegstoppen van veel ruilmiddelen, noch ook opgewogen wordt door een sterke uitbreiding van het goederen- (inclusief loonen, enz.) verkeer. Is er in dien zin ruimte van ruilmiddelen, dan willen vele menschen goederen hebben in de plaats van geld en weinigen andersom; men moet dus meer geld geven om goederen te krijgen, de prijzen stijgen. Zulk een prijsstijging verlost weer dezelfde menschen tot meer speculatieve kopen en brengt ook anderen als speculatieve koopers op de markt, die van de prijsstijging willen profiteeren; indien zij althans niet te duur geld kunnen leenen. Er ontstaat dus naast groot aanbod van geld *in ruil voor goederen* een belangrijke vraag naar geld *ter leen*. En dit laatste geld wordt voor een deel gecreëerd, met het gevolg weer nieuwe prijsstijging, enz. Wijl er echter aan het creëren van geld een

grens is, ontstaat er *bij de uitleen-instituten schaarschte* aan ruilmiddelen; de particuliere banken zijn begrensd door hun kapitaal en deposito's, de centrale bank door de verplichte gouddekking, welke misschien nog inkrimpt, doordat men, wegens de hoge prijzen in het binnenland; meer goed uit het buitenland koopt, minder aan het buitenland verkoopt, zoodat er goud wegstroomt (dat echter weer door papier wordt vervangen in de circulatie). De schaarschte van geld *bij de banken* leidt deze er nu toe om te trachten de ruimte van geld op de goederen- en fondsenmarkt te verminderen; door renteverhoging doen zij een deel van het gecreëerde geld terugkeeren tot hunne instellingen. Zoowel wie zegt, dat het disconto verhoogd wordt om de geldschaarschte te verminderen, als wie zegt, dat het geschiedt om de geldruimte te verminderen, heeft dus op zijn manier gelijk, doch de een doelt dan met geldschaarschte op de weinige kracht en geneigdheid van de banken om voor de toekomst uit te leenen, en de ander op de groote hoeveelheid ruilmiddel die in 't jongste verleden is gecreëerd en die nu aangeboden wordt in ruil voor goederen.

De heer B. neemt geldschaarschte in den eersten zin, dien de geldmarkt (loanmarket) daaraan, van haar standpunt niet ten onrechte, geeft.

De heer B. begint ook, naar het mij voorkomt, zijn verhaal van den loop van zaken telkens een stadium te ver, t.w. als de speculatie er reeds is. Waardoor ontstaat de prijsstijging op goederen- en fondsenmarkt? Indien door oorzaken bij de goederen, dan bestaat er voor de Bank in het algemeen geen reden tot ingrijpen; de stijging, welke dan nooit algemeen kan zijn, moet door meer productie of aanvoer van elders worden bestreden. Maar indien overvloed van ruilmiddelen zich in de prijsstijging uitsprekt, dan kan zij door discontoverhoging, welke de geldcirculatie beperkt, worden te niet gedaan.

Ik heb in mijn bestreden „Economist”-artikel reeds de mogelijkheid geopperd, dat Mr. Vissering in zijn Academierede, zeggende, dat men bij *geldschaarschte het disconto pleegde te verhoogen*, met geldschaarschte op iets anders het oog had dan op een, naar verhouding van de te verhandelen goederen, geringe hoeveelheid circulerende ruilmiddelen en ik dacht daarbij aan geldschaarschte in den zin van geringe geneigdheid tot uitleenen bij de geldinstituten. Ik verwierp echter dat denkbeeld op twee gronden. Vooreerst leek mij de bedoeling minder twijfelachtig in het dadelijk daarop door Mr. V. gegeven omgekeerde geval, waarin hij zeide, dat *geen bank de discontorente verhoogt als de circulatiemiddelen in het land ruim zijn*; hier moest men wel aannemen, dat met die ruimte *niet* werd bedoeld: dat de banken nog veel geld kunnen uitleenen, doch dat zij bereids veel geleend hadden, zoodat er in het land tegenover het goederenaanbod een groot geldaanbod staat. Voorts kwam het mij voor, dat, als Mr. V. met ruimte van circulatiemiddelen bedoelde, dat de banken veel leenen konden (niet: dat zij bereids de circulatie sterk hadden uitgebreid) en met geldschaarschte: dat zij niet veel meer konden geven (en niet: dat zij dat niet reeds gedaan hadden) de critiek op de Zweedsche Rijksbank niet te verklaren was. Immers wij lezen in het vervolg o.a.: „wij zien dan ook, dat die achtereenvolgende verhogingen van de rente niet den minsten invloed hebben gehad op inkrimping van de biljettenuitgifte”. Hier is toch dunkt mij duidelijk, dat Mr. V. zegt, dat men met discontoverhoging niet komt tot geringere biljettenuitgifte, d.w.z. tot geringere hoeveelheid biljetten in circulatie, dat men er dus niet de prijsopdrijving mede voorkomt, die het gevolg is van het in omloop komen van veel ruilmiddelen, zonder dat de toeneming van den goederen-omloop daartoe reden geeft; hetgeen alleen geen wonder is voor wie meent, dat men het disconto *niet* behoort te verhoogen, als er te veel ruilmiddel *in omloop* is.

Begrijp ik goed, dan wil de heer B. feitelijk alleen

betoogen, dat geldschaarschte beteekent, dat de banken niet gemakkelijk meer nieuw geld kunnen creëren en uitleenen en geldruimte het tegenovergestelde en dat men, Mr. V.'s uitingen lezende, die begrippen dan ook aldus moet uitleggen. Ik heb zooveen gezegd, waarom ik dat niet aannemen kon of kan.

Trouwens ik ben niet de eenige geweest, die de Academierede aldus gelezen heeft. Mej. Mr. van Dorp noemde de door mij als belangwekkend naar voren gebrachte nieuwe leer een „slip of the pen”¹⁾. En zien wij wat Pierson met ruimte van ruilmiddelen of schaarschte van ruilmiddelen bedoelde, dan is het respectievelijk: de prijsopdrijvende aanwezigheid van veel ruilmiddelen in handen van het publiek en de prijsdrukkende schaarschte van ruilmiddelen onder het publiek. Ik geloof, dat men geldschaarschte en geldruimte, gelijk de heer Boissevain ze opvat en zegt dat de heer Vissering het bedoeld heeft, bankierstaal kan noemen. Het verbaast mij, dat iemand als de heer B., die zijn levenlang zeer wetenschappelijk over het geldwezen geschreven heeft, thans aan mij op hoogen toon voor de voeten werpt, dat ik bij voortduring in de war ben, omdat ik de terminologie van Pierson²⁾ volg, die ook de meest logische is van publiek standpunt, en omdat ik die terminologie ook bij een ander veronderstel, vooral als het geheele betoog er op wijst, dat de wetenschappelijke terminologie bedoeld is.

Heb ik echter ten onrechte in Mr. V.'s Academierede iets nieuws en, van Pierson's standpunt, revolutionnairs gezien, dan is dat een groote geruststelling voor mij en voor wie met mij door de terminologie en het verdere betoog op een dwaalspoor kwamen. Hoe het dan eigenlijk met de faits et gestes van de Zweedsche Rijksbank zat, kan ons ten slotte koud laten.

Ik veroorloof mij echter ten slotte een pleidooi voor het gebruik, althans in wetenschappelijke redevoeringen en tijdschriftartikelen van de bij Pierson c.s. gebruikelijke terminologie; er is al verwarring genoeg om die niet te vergrooten door het gebruik van wat mij, als gezegd, bankierstaal toeschijnt.

v. G.

30 April '20.

CONSTANTINOPEL, DE DARDANELLEN EN DE BOSPORUS IN 'T VERLEDEN EN HEDEN. I.

Zeeëngten en landengten zijn geographische aardvormen, die in de sfeer van economisch of staatkundig actieve volken gelegen, een grooten invloed hebben op de geschiedenis. Landengten tusschen druk bevaren zeeën bieden in den regel de beste verbinding aan voor de gescheiden wateren, en worden benut om de betrekking over land tot stand te brengen, later om de waterverbinding door kunstwerken te voltooien. De landengten van Panama en Suez zijn daarvan de meest sprekende voorbeelden, en de beheerschende positie van deze landengten in het wereldverkeer maakte ze tot het begeerlijk bezit voor Amerika en voor Engeland.

Zeeëngten of straten als verbinding van in economisch opzicht belangrijke zeeën, hebben nog grooter waarde, omdat de natuur hier tot stand bracht, wat men op de landengte eerst door kunst en met veel moeite kon verrichten. Het Kanaal en het Nauw van Calais, de Sond, de Straat van Gibraltar, de Straat van Bab-el-Mandeb, de Straat van Malakka, het zijn belangrijke doorgangspoorten, welke in bezit te verkrijgen het doel der staatkunde van vele staten was, waarbij niet zelden de macht van het zwaard de beslissing gaf. Door die omstandigheden treden vooral de zeestraten als elementen in de economische en handelsgeschiedenis sterk naar voren. Dat is in sterke mate het geval geweest met de Straat der Darda-

¹⁾ „Economist” van 15 Januari in een noot.

²⁾ Zie b.v. Ie Deel van het Handboek, IIe Afd., Hist. IV, Par. 4, over „Overmaat en schaarschte van ruilmiddelen”; en Ie Deel, IIde Afd. Hist. III, Par. 4, bldz. 606 en 607 2de druk, voorts „Grondbeginselen” 5e druk, bldz. 177 v.v.

nellen en den Bosporus. En voor deze zeestraten gold nog de bijzondere anthropo-geographische beteekenis, dat zij een betrekkelijk smalle landbrug, tusschen de historisch belangrijke gedeelten van Azië en Europa gelegen, doorsneden. Daardoor hebben deze zeeëngten van den oudsten tijd tot den huidigen dag niet opgehouden een zeer belangrijken factor te zijn in de ontwikkelingsgeschiedenis van het Oriënt en het Occident, en zullen dat blijven. Men kan zeggen, dat Constantinopel en de zeestraten, waaraan het gelegen is, der wereld meer oorlog, der menschheid meer bloed en lijden gekost heeft gedurende vijf eeuwen, dan eenige andere plek op aarde. Vooral gedurende de laatste honderd jaren was dit terrein de aanleiding van de onrust in Oost-Europa. En de jongste gebeurtenissen uit het oorlogsdrama van den tegenwoordigen tijd worden door het vraagstuk van Constantinopel en de Dardanellen beheerscht, waar de geallieerden hun macht op het oogeblik, dat wij dit schrijven, concentreeren, naar het heet om de Armeniërs te beschermen tegen de Turken. Zonder aan dit doel te willen twijfelen, mogen wij het niet als de hoofdzaak van het optreden beschouwen. Het doel is de heerschappij over de Dardanellen en den Bosporus in andere handen dan die der Turken te brengen. Nu dit vraagstuk aan de orde is, willen wij de economisch-geographische beteekenis van deze zeestraten en van Constantinopel nader nagaan, en grepen doen uit hun historie, om dit nader toe te lichten.

* * *

De geographische gesteldheid van Zuidoost-Europa heeft eerst in den jongsten geologischen tijd de tegenwoordige gedaante verkregen. In den tijd van het plioceen lagen in het Zuidoosten van Europa op de grens van Azië ondiepe binnenzeeën, die meest met elkander verbonden, ook de steppen van Zuid-Rusland overdekten, en zich tot de Kaspische Zee en verder oostelijk uitstrekten. Door een proces van inzinkingen, hetwelk in het gebied der latere Middellandsche Zee van West naar Oost zich voortzette, en deze de tegenwoordige uitgestrektheid en gedaante gaf, werden ook de Zwarte Zee en de Kaspische Zee als afzonderlijke zeeën gevormd, en is tusschen Klein-Azië en Griekenland en Aegeïsche Zee ontstaan. Tusschen de Zwarte Zee en de Aegeïsche Zee had het inzinkingsproces minder volledig plaats, en zoo ontstond hier enkel de Zee van Marmora als afzonderlijke verzakking, een vóórzee van de Zwarte Zee of Pontus, en daarnaar ook *Propontis* geheeten. Vermoedelijk langs oude riviervalden in het bergland, die door deze verzakkingen overstroomden, vormden zich hier verbindingswateren, nl. van de Zee van Marmora met de Zwarte Zee: de *Bosporus*, en van de Zee van Marmara met de Aegeïsche Zee: de *Straat der Dardanellen* of *Hellespont*. De Zee van Marmara (in het Turksch: Mermer Denisi) vormt een kleine binnenzee, 11.655 K.M.² groot, bijna de oppervlakte van Limburg, Noord-Brabant, Zeeland en Zuid-Holland tezamen, met verscheidene kleine eilandjes in het Zuiden, waaronder het eilandje Marmara, dat marmer levert en waaraan de zee haar naam heeft te danken. De Bosporus vormt een riviervormige, kronkelende zeestraat, in zijn gedaante aan een rivierdal herinnerend, 28,5 K.M. lang en van 660 meter tot 3300 meter breed. De Straat der Dardanellen, aldus genoemd naar twee kasteelen, een aan elke zijde der zeestraat, welke weer van de oude stad Dardanus den naam Dardanellen ontvingen, is aan den zuidelijken ingang 4 K.M., verder 1,3—7,4 K.M. breed en 71 K.M. lang; zij snijdt het schiereiland Galipoli, dat geologisch nog tot Azië behoort, hiervan af door een diep dal. Een zeestrooming van het minder zoute water der Zwarte Zee, sroomt geregeld naar de Aegeïsche Zee langs de oppervlakte, terwijl in de diepte een stroom meer zoutrijk water in tegengestelde richting gaat.

Deze zeestraten vormden de natuurlijke scheiding van het historisch oude Azië met het jongere Europa.

Maar het was geen onoverkomelijke scheiding, doch tevens de meest geschikte overgang. Dit sluit niet uit, dat hier aan de beweging uit het Oosten naar het Westen of omgekeerd halt werd geboden, dat er hulpmiddelen tot den overtocht moesten gebruikt worden. Waar aldus de bewegingen tot rust komen ontstaan noodzakelijk nederzettingen.

De meest belangrijke werd Byzantium, een nederzetting in 667 v. Chr. door Megaris op de plaats gevestigd, waar de Thracische „Burcht der Byzas” bij den zuidelijken toegang van den Bosporus verrees, aan den oever van een schoone natuurlijke haven, welke als Gouden Hoorn wordt aangeduid. Miletiers, Korinthiers, Boeotiërs vestigden zich hier later eveneens, en aldus ontstond hier spoedig een belangrijke havenstad, vanwaar het handelsverkeer van de Aegeïsche Zee naar de Pontus geheel kon beheerscht worden. Tevens kruiste de groote landweg van Azië naar Europa hier den zeeweg, en de nederzetting aan dit belangrijke kruispunt was voorbestemd om de aanzienlijkste handelsstad der oude wereld te worden, waar men de sleutels van de destijds reeds opbloeiende Zwarte Zee in handen had. De voortreffelijke haven van den Gouden Hoorn was het aangewezen rustpunt voor de handelsbeweging van Noord en Zuid en van Oost naar West, waar men de goederen kon uitwisselen, waar de handelaren elkander ontmoetten, en vanwaar men zoowel in strategisch als in economisch opzicht heerschappij kon uitoefenen over een belangrijk achterland naar het Oosten en Westen. Daardoor werd Byzantium tegelijkertijd ook een stad, die voor op macht belusten begeerlijk was. En hierin ligt een hoofdelement van de afwisseling der geschiedenis van Byzantium; zij werd een stad om welke bezit veel gestreden is, en die in den loop van haar lange geschiedenis macht heeft uitgeoefend, maar ook veel meesters heeft gehad.

Toen Darius I, de koning der Perzen, zijn tocht tegen de Skythen ondernam, 515 v. Chr., sloeg hij een schipbrug over den Bosporus, en Byzantium kwam onder Perzische heerschappij. In 498 v. Chr. werd Byzantium door den Spartaan Pausanias aan de Perzen ontruikt en de stad sloot zich aan bij den Atheenschen Bond. Doch in 357 v. Chr. plaatste Byzantium zich aan de zijde der tegenstanders van Athene in den bondgenootenoorlog en werd zelfstandig. Alexander de Groote van Macedonië was heer in de stad, doch na diens dood (in 323) werd Byzantium zelfstandig, hoewel daarna afwisselend door diens opvolgers en door de Galliërs bedreigd (279 v. Chr.) Bij den strijd der Romeinen om de macht in de Balkanlanden koos Byzantium steeds de zijde der Romeinen, werd daarvoor door dezen begunstigd, en behoorde als vrije stad deels tot de provincie Thracië, deels tot Bithynië. Doch een zware tijd was het voor deze stad toen zij partij koos tegen den Romeinschen Keizer Septimus Severus, in 196 na Chr., en na driejarige belegering grootendeels verwoest werd. Hoewel de stad haar privilegiën terug bekwam, bleef zij toch in een vervallen toestand, totdat Constantijn de Groote met scherpen economisch-geographischen blik haar gunstige ligging doorzag, en den 11en Mei 330 Byzantium tot hoofdstad van het Romeinsche Rijk verhief, welke sedert *Roma nova*, naar dezen vorst meer *Constantinopolis* genoemd werd. Daarmede werd de stad van den Bosporus tot een wereldstad, en sedert de verdeling van het Romeinsche Rijk in 395 was Constantinopel de residentie der Keizers van het Oost-Romeinsche Rijk. Hierdoor werd Constantinopel nog meer dan vroeger een stad van weelde en verfijnde beschaving, maar tevens van moreel verval. In het geheele Romeinsche Rijk werden allerlei kunstschaten geroofd, om er de hoofdstad mede te versieren, en de nederzetting te „Nieuw-Rome” werd bevorderd, door voorrechten als in Oud-Rome aan de burgers te schenken. Door die samenstroming van bewoners uit allerlei natiën en gewesten ontbrak in het nieuw

zich ontwikkelend Constantinopel de nationale eenheid, was er geen krachtige band die de burgers verbond. Wel werd het een stad van wetenschap en kunst, wel werd het een middelpunt der Oostersche Christenheid, doordien de bisschop van Constantinopel den rang van patriarch verwierf met de superioriteit over de Oostersche kerk, wel werden in deze stad veel conciliën gehouden, o.a. in 381, 553, 680, 754, 869 en 879, om alleen de belangrijkste te noemen, maar de kracht der vorsten slook weg door de verslappende weelde en immoraliteit, en Constantinopel viel meer en meer ter prooi aan invallende onlusten en buitenlandschen strijd.

Daardoor konden de Venetiaansche kruisvaarders op den vierden kruistocht, in 1204, gemakkelijk het innerlijk verscheurde Constantinopel veroveren, en bij de daaropvolgende plundering werden vele heerlijke kunstwerken vernietigd, andere geroofd, om er Venetië en zijn St. Marcuskerk mede te versieren. Nu werd Constantinopel de hoofdstad van het hier opgericht Latijnsche Keizerrijk. Wat door den z.g. kruistocht werd tot stand gebracht in Constantinopel was door den handel van de bewoners der Italiaansche steden, de Latijnen, voorbereid. Zij hadden zich reeds lang in grooten getale in Constantinopel gevestigd, om aan den Oosterschen handel aldaar deel te nemen; in de 12e eeuw vond men er niet minder dan 60.000 Latijnen, die den handel hier en in de kustlanden der Middellandsche Zee geheel beheerschten. Maar door innerlijken strijd ging het Latijnsche Keizerrijk te Constantinopel ook even spoedig weder teniet, en werd de Grieksche Keizerstroon aan den Bosporus hersteld, evenwel zonder groote teekenen van kracht te toonen. En toen in het midden der 14e eeuw de Osmaansche Turken begonnen de stad en het Oostersche Rijk te bedreigen, en zij in 1453 met een leger van 200.000 manschappen en een vloot van 250 schepen Constantinopel aanvielen, konden zij de stad na een belegering van veertig dagen ten val brengen. Den 29en Mei 1453 deed Sultan Mohammed zijn zegevierenden intocht in de verwoeste stad, waar Keizer Constantijn in den strijd was gesneuveld. Nadat Constantinopel vele dagen achtereen uitgeplunderd was, liet Mohammed zijn leger naar het kamp terugkeeren. De reusachtige stad geleek nu op een groot kerkhof, alles was woest en ledig. Maar het lag niet in het plan van den overwinnaar de heerlijke stad slechts een puinhoop te doen blijven; integendeel, hij zag de groote economische beteekenis dezer plek in, en wilde daar de hoofdstad van zijn Turkenrijk vestigen. En spoedig wist hij door beloofde vrijheden een groot deel der gevluchte bewoners in de stad te doen terugkeeren; 5000 huisgezinnen uit aan de Zwarte Zee gelegen steden, Osmanen en Christenen, werden op bevel van den Sultan naar Constantinopel verplaatst. Een groot deel der nieuwe bewoners bestond uit Christenen, wien volkomen vrijheid van godsdienst werd verleend, hoewel de uitoefening daarvan tot een enkele kerk werd beperkt. De overige kerken werden in moskeeën veranderd. De prachtige Sophiakerk werd de hoofdmoskee, waar het kruis door de halve maan werd vervangen. Sedert dien tijd bleef Constantinopel de hoofd- en residentiestad van het rijk der Osmaansche Turken, dat toen zijn bloeitijdperk intrad, en door veroveringen de grootste uitbreiding bereikte.

Reeds een aanzienlijk gedeelte van het Balkanschiereiland was vroeger in handen der Turken gevallen, waarbij nog kwam Servië in 1456, Bosnië in 1463, Albanië in 1468. Verder werd door de Turken in 1461 het Keizerrijk Trebizonde veroverd (aan de Zwarte Zee), in 1475 de Krim, in 1478 het Poolsch Moldavië. In 1514 verkregen de Turken de heerschappij over Armenië en het westen van Azerbeidsjan, in 1517 over Syrië, Palestina en Egypte, en in dit jaar werd ook het beschermheerschap over Mekka en Medina verworven, waarna de Sultan der Osmaansche Turken den titel van Kalief aannam,

d.i. opvolger, plaatsvervanger van Mohammed, zoodat hij het geestelijk hoofd der Mohammedanen werd. Onder Soleiman II (1520—'66) verkreeg het Turksche rijk de grootste uitgestrektheid; deze veroverde nog Belgrado in 1521, hij verdreef de Johannieters van het eiland Rhodus, hij drong in 1529 tot bij Weenen door, vereenigde zelfs de helft van Hongarije met zijn rijk. De Venetianen moesten in 1540 vele eilanden in de Aegeïsche Zee en hun laatste bezittingen op den Peloponnesus aan Turkije afstaan. In den oorlog met Perzië verkreeg Soleiman Georgië en Mesopotamië; zijn vloeten beheerschten de Middellandsche Zee tot Gibraltar, en de Barbarijsche staten van Noord-Afrika erkenden de opperheerschappij van den Sultan. Zoo strekte zich het groote Turksche rijk uit van den Indischen Oceaan tot over het Bakony-woud naar de Straat van Gibraltar, en van de Sahara tot in de Russische steppen.

Dat reusachtige Turksche rijk was in dien tijd een goed georganiseerd staatsgebied, hetwelk beschikte over $\frac{1}{2}$ millioen soldaten, een macht als geen vorst in Europa in dien tijd kende.

Van dit reuzenrijk, dat zich uitstrekte over drie werelddeelen, en dat omstreeks 1905 nog een oppervlakte besloeg van meer dan 4 mill. K.M². (het onmiddellijk bezit medegerekend), ongeveer de grootte van de helft van Europa, was Constantinopel de hoofdstad, het geestelijk en wereldlijk centrum, en in economisch opzicht de belangrijkste stad. Sedert de verovering van Constantinopel door de Osmanen is de stad van de Byzantijnsche in de Turksche geschiedenis getreden, en in economisch opzicht werd de positie der stad weldra geheel veranderd.

* * *

Bij die expansieve staatkundige geschiedenis, welke in Constantinopel wel grootendeels haar middelpunt had, was de stad eigenlijk passief. Zij was te internationaal om staatkundige kracht uit te oefenen; zij was slechts de zetel der machthebbers en machtzoeckenden. Constantinopel was en bleef in haar wezen een handelsstad van internationale beteekenis. De handel van de Aegeïsche Zee naar den Bosporus vond hier zijn middelpunt. De Zwarte Zee, hoewel wegens de noordelijke stormen en de koude winden, die hier veelvuldig waaiden, en de weinige eilanden, die tot toevluchtsoord konden dienen, door de Grieken nog als „Pontos axeinos”, d.i. ongestvrije zee aangeduid, werd toch al vroeg door Phoenicische en Grieksche zeevaarders bezocht, wegens de planten en kruiden, het timmerhout, pek, de hennep, het vlas en linnen, de wol, de huiden, het graan en zelfs het goud, dat hier gevonden werd. Het Taurische schiereiland, de Krim, vormde met andere landstreken aan de Zwarte Zee de onuitputtelijke graanschuur voor Zuid-Europa, waardoor Athene werd gevoed. De Argonauten-overlevering laat den held Jason naar Colchis varen, om het gulden vlies te halen, wat wijst op den rijkdom aan goud in de landen ten Oosten der Zwarte Zee. Karische zeerovers zijn de voorloppers van Phoenicische handelsschippers geweest, waarop Kretensers volgden. Handelskoloniën werden aan de kusten der Zwarte Zee gesticht, die al vroeg tegenover de barbaren in het binnenland stonden, met wie zij handel dreven. Het geheele kustland van Klein-Azië van den Kaukasus tot den Propontis en den Hellespont was al vroeg met Grieksche volkplantingen overdekt. Toen verkreeg de Zwarte Zee den naam van „Pontus euxinus”, d.i. gastvrije zee, in tegenstelling van vroeger. In dien tijd was de Bosporus een druk bevaren zeestraat, en de stichting van Byzantium aan dien zeeweg en tusschen twee werelddeelen was het gevolg van instinctmatig commercieel inzicht.

De handel der Grieken vond geenszins in de kustplaatsen aan de Zwarte Zee zijn grens. Van de koloniën aan de zee liepen handelswegen verder het achterland in. Een handelsweg liep van den mond van

den Dnjepr door het gebied der Skythen naar de Kaspische Zee, het Aral-meer en verder. In noordelijke richting liepen handelswegen langs den Don en den Dnjepr. Zelfs moeten langs en over de rivieren al vroeg betrekkingen met de Oostzeelanden hebben plaats gevonden.

Bij dien handel van de Middellandsche Zee op de landen aan de Zwarte Zee bracht in de oude-geschiedenis en in de middeleeuwen Byzantium de bemiddeling tot stand. De voortbrengselen van de landen ten Noorden van de Zwarte Zee, als slachtvee, slaven, gezouten visch, honig, was, graan, huiden, wol, enz. werden op de markten van Byzantium gebracht, en de handelaren van de steden om de Middellandsche Zee brachten hiervoor zuidelijke producten als wijn, olie, zuidvruchten en weelde-artikelen in ruil.

Doch tegelijkertijd stond Byzantium in verbinding met de karavaanwegen door Klein-Azië naar Perzië, Indië en China. Aldus was die stad een middelpunt, waar van alle zijden de waren samenstroonden. Gedurende de middeleeuwen liep de handel van hier in vier richtingen, naar het Oosten, het Westen, het Zuiden en het Noorden. De Italianen en Grieken met hun scheepvaart hadden in dien tijd het hoofdaandeel van den handel op Constantinopel, maar men zag er ook Arabieren, Duitschers, Slaven en Oostersche handelaren met hun karavanen. Vooral in den tijd der Kruistochten kwam de handel van de Italiaansche steden op Constantinopel tot grooten bloei; de meeste kruisvaarders, door Italiaansche schepen vervoerd, trokken over Constantinopel naar het Heilige land, en die stad werd niet alleen de voornaamste rustplaats der bedevaartgangers, maar ook het uitgangspunt van de handels- en militaire ondernemingen in die richting. Daar het verkeer langs den Donau met veel onzekerheid gepaard ging, werden de Oostersche waren uit Constantinopel naar de Italiaansche steden vervoerd, en van hier naar Midden- en West-Europa verhandeld. Eerst traden de Pisanen, later de Venetianen hierbij op den voorgrond, en zoolang het Latijnsche Keizerrijk te Constantinopel bestond (1204—1261) behield Venetië aldaar het monopolie van den Aziatischen landhandel, had het de sleutels van de Zwarte Zee in handen. Doch na den val van het Latijnsche Rijk, trad Genua, de actieve concurrent van Venetië aan de Dardanellen en den Bosporus, op den voorgrond, en de Venetianen moesten ook op de Zwarte Zee voor de Genuezen de plaats ruimen. Dezen verhieven nu Kaffa in de Krim tot een handelscentrum. Maar in de 14e en 15e eeuw wisten de Venetianen bij den handel op Constantinopel en de Zwarte Zee weer de eerste plaats te herwinnen. Venetië bleef lang de groote tusschenmarkt voor den Oosterschen handel en West-Europa, en Constantinopel was in het Oosten middelpunt voor dien handel.

Constantinopel was op het oogenblik, dat het ingenomen werd door de Turken, een internationale handelsstad, waar de meest verschillende natiën kwamen om te koopen en te verkoopen. Door de kruistochten waren de Oostersche waren in West-Europa meer bekend geworden, en sedert nam de handel daarin toe.

H. BLINK.

HET RAPPORT VAN DE COMMISSIE VAN HET SURINAME-STUDIE-SYNDICAAT OVER SURINAME. II.

Mijnbouw — aldus de titel van het volgend hoofdstuk — en als eerste onderwerp van bespreking: *goud*. „De hooge verwachtingen, die men destijds van de goudontginning in Suriname koesterde, zijn niet verwezenlijkt”, aldus de commissie. En op die verwachtingen is de spoorweg gebouwd, het tramlijntje, waarvan het laatste gedeelte slechts eens per week bereden wordt, met schade voor de koloniale kas. Eene conclusie t.a.v. de toekomst der goudindustrie geeft de commissie niet. Zij laat een directeur van eene goudonderneming spreken en deze gelooft in de

toekomst van Suriname als goudproduceerend land onder zekere voorwaarden.

Nadat de hooge verwachtingen van de goudindustrie niet uitgekomen waren, werden er hooge verwachtingen van andere mineraalbedrijven gekoesterd. Menig gouverneur heeft meer dan eens ergernis gegeven, omdat hij de hem met groote welbespraaktheid voorgedragen toekomstdroom niet onmiddellijk deelde, hetzij dat hij aan de zaken, hetzij hij aan de menschen twijfelde, wat ook wel eens voor hij komen. De bona fide illusionisten hebben geen groter vijanden dan de *promotors* en *schemers*, die met een compleet stel schoone luiers bij de gouverneurs en de administrateurs van financiën hunne verwachting komen maken. En waren het nog maar altijd vreemdelingen, die niet uit kleurverwantschap op den steun van Surinaamsche kranten konden rekenen!

De stof, die herhaaldelijk aanleiding gaf tot dolle voorstellen, was de *petroleum*; niet tot dolle voorstellen alleen, maar ook tot dolle voorstellingen. Kwam niet eens iemand bij mij zoo rechtstreeks uit het boschland met een fleschje als petroleum riekend vocht in elken jaszak? Suriname was gered!

Geheel anders staat het met de *bauxiet*. Terwijl de aanwezigheid van deze stof reeds in 1903 was erkend, werd het 1915 of 1916 voor er aandacht aan werd geschonken, niet door ernstigen inheemschen ondernemingsgeest, noch ook door Nederlandsch kapitaal, maar door een Amerikaansche maatschappij, geprikkeld door de vrees, dat de Amerikaansche voorraden geen voldoende reserve meer boden voor haar bedrijf van aluminium-productie. Zij zette de zaak grootsch op en besteedde in de eerste 4 jaren van haar arbeid in Suriname ruim 1 miljoen dollars met inbegrip der koopsommen. Haar voorbeeld volgende, zonden de Nederlandsche regeering en de Kon. W.-I. Maildienst ingenieurs naar Suriname tot bauxiet-onderzoek en werd er een Nederlandsch-Noorsche Maatschappij gevormd ter voorkoming van een mogelijk Amerikaansch monopolie over de bauxiet-terreinen zonder aan de uitgestrektheid of den bodemrijkdom geëvenredigde exploitatie.

De Amerikaansche onderneming gaf aan het Koloniaal Bestuur aanleiding eene bauxiet-verordening in te dienen aan de Koloniale Staten, die in 1918 werd aangenomen en eerst 1½ à 2 jaar daarna in werking kon treden; deze trage behandeling dwong de Amerikaansche Maatschappij eene afwachtende houding aan te nemen en heeft haar zeker geen gunstig denkbeeld gegeven van ons zaken doen noch ook anderen aangeemoedigd om haar voorbeeld te volgen. Is de commissie juist ingelicht, dan werd de vertraging van de afkondiging veroorzaakt door een telegrafisch bericht van den Minister van Koloniën aan den Gouverneur dat wijziging noodig was vóór daartoe kon worden overgegaan. Dit nu is een volkomen onwettige manier van procederen. Het regeeringsreglement kent stilzwijgende goedkeuring van eene verordening, mededeeling, dat geen voornemen tot vernietiging bestaat, en uitgesproken vernietiging door de Kroon; anders niet. Het zou wenschelijk zijn dat aan die correctiemethode een einde kwam en de Kroon eene verordening, waarin zij wijziging wenschte, eenvoudig vernietigde en door een Koninklijk Besluit verving. De Gouverneur is onder de tegenwoordig gebruikelijke methode feitelijk tusschenpersoon tusschen den Minister en de Koloniale Staten, die niets met elkaar te maken hebben; en dit is eene met het regeeringsreglement volkomen strijdige positie, die aan de waarheid van het ambt tekort doet.

De commissie geeft van de Amerikaansche bauxiet-onderneming en van het bedrijf eene korte beschrijving, treedt in beschouwing over de arbeidsquaestie en komt in dit opzicht tot de conclusie, dat aan de maatschappij moet worden toegestaan om met Javaansche immigranten te mogen werken, omdat er aan creoolhanden een tekort zal blijken te zijn. Zij

raadt aan het rapport der uitgezonden ingenieurs af te wachten alvorens te beoordeelen of er nog plaats is voor andere ondernemingen.

Ten slotte wijdt de commissie een enkel woord aan *ijzer*. Bij onderzoek naar bauxiet is een der ingenieurs tot de overtuiging gekomen, dat er enorme hoeveelheden ijzererts van goed gehalte in de kolonie gevonden worden. Voor de Nederlandsche hoogoven-industrie zoude dit een zaak van uitnemend belang zijn en voor de toekomst van den kolonialen spoorweg misschien eene ongezochte rechtvaardiging.

De commissie raadt de vergunning van gebruik van immigranten voor bauxiet-ontginning aan, omdat zij meent, dat het moeilijk zal zijn een paar duizend arbeiders onder de creolen- (d.z. negers en kleurlingen) bevolking te vinden.

M.i. is er een ander bezwaar. Dat er voor eene industrie meer dan een paar duizend creolen te vinden zijn heeft het balata-bedrijf geleerd. Er zijn jaren geweest waarin met 7000 man gewerkt werd, van welke 3000 uit Demerara. Maar zullen er een paar duizend creolen te vinden zijn, die *grondwerk* zullen willen verrichten en dit grondwerk *regelmatig* zullen willen verrichten?

De commissie heeft — en terecht — doen uitkomen, dat de creool werkwilbig is in alle in het bosch uitgeoefende bedrijven, maar dat hij voor den regelmatigen veldarbeid niet is te vinden. Zal hij nu aan de bauxiet-ontginning willen, een intensief bedrijf onder streng toezicht.

Het nu volgende hoofdstuk handelt geheel over het *arbeidersvraagstuk*. Indianen, Boschnegers, Creolen, Chineezers, Britsch-Indiërs en Javanen passeeren de revue; vergelijkingen worden gemaakt tusschen Suriname en andere, vreemde koloniën.

De commissie legt het zwaartepunt in de behoeften van den grooten landbouw, de voornaamste bron van welvaart. Over geen enkele quaestie heeft zij een zoo eenstemmig oordeel vernomen als over de onmogelijkheid met creolen een landbouwonderneming te drijven. T.a.v. het tegenwoordig geslacht is daar niets tegen in te brengen en aangezien Suriname's toekomst dadelijk oplossing van het arbeidsvraagstuk eischt, kan meeningsverschil t.a.v. de mogelijkheid om van het opkomende geslacht iets te maken buiten beschouwing blijven. Ik wil alleen tegenover het sustenu van de commissie, dat men er ook in Demerara *niet* in geslaagd is creolen tot geregelde plantagearbeid te brengen, het feit stellen, dat men er in de zuidelijke staten van Noord-Amerika, waar aan de slavernij ongeveer gelijktijdig met de Surinaamsche afschaffing een einde werd gemaakt, *wel* in geslaagd is.

De commissie bepaalt onze aandacht — en terecht — tot Britsch-Indiërs en Nederlandsch-Indiërs. Door de opzegging van het in 1872 tusschen de Nederlandsche en de Britsche regeering gesloten immigratie-tractaat is in den loop van dit jaar 1920 aan de Britsch-Indische immigratie een einde gemaakt en zijn wij dus geheel afhankelijk van Nederlandsch-Indië geworden. Javanen nu, missen den drang naar zelfstandigheid, die den Britsch-Indiër eigen is; deze laatste werd door die eigenschap na afloop van zijn contract tot den kleinen landbouw gebracht; hij was de ideaal-kolonist; de Javaan blijft eerder op zijn plantage, hetzij als contractant of vrije arbeider; maar het is een gelukkig verschijnsel, dat onder verstandige leiding ook de Javaan tot kolonisatie gebracht kan worden en hij dan een beter klein landbouwer blijkt te zijn dan zijn lotgenoot *het zoogdier*, zooals de Britsch-Indiër gaarne door den Creool gehouden wordt.

De commissie geeft leerrijke cijfers betreffende den invoer van arbeidskrachten in Trinidad, sedert 1845 ruim 2000 per jaar; in Demerara, sedert 1838 ruim 3000 per jaar; in Suriname, sedert 1863 930 per jaar en toont dan aan hoe daardoor de ontwikkeling dier

koloniën beheerscht wordt. „Zonder krachtige ontwikkeling der immigratie is geen ontwikkeling van Suriname mogelijk”, zegt de commissie, en wie zal dit niet onderschrijven? Aangenomen echter, dat wij tot die krachtige ontwikkeling komen, is er dan kapitaal gereed om uit de ontwikkeling der immigratie tot de ontwikkeling van de kolonie te komen?

Want de immigrant, wil hij, hetzij als klein-landbouwer, hetzij als vrije arbeider, tot de ontwikkeling der kolonie bijdragen, moet de eerste jaren van zijn verblijf onder toezicht van eene arbeidsinspectie op ondernemingen of in bedrijven te werk gesteld worden om een soort opvoeding te ondergaan. Het kapitaal is dus onmisbaar. De commissie wil evenwel de aanvoer niet doen beheerschen door de behoeften der ondernemingen alleen, gelijk thans, maar een surplus laten arbeiden voor het gouvernement aan wegen, irrigatie-werken, enz. Zij wil trouwens ten aanzien van de immigratie over het geheel een andere politiek gaan volgen; zij wil voor de tegenwoordige passieve politiek eene actieve in de plaats stellen; en terecht; want om te komen tot den invoer van 100.000 koppen, die zij noodig acht om de kolonie in staat te stellen financieel onafhankelijk te worden, en die zij natuurlijk niet wil invoeren zonder emplooi, is overleg en samenwerking met het kapitaal noodig om behoorlijk renderend emplooi te vinden.

De leider van het studie-syndicaat rekent zich dit tot taak blijkens het voorwoord van het rapport.

Verbetering van de werving, scheepvaartverbinding van Indië met Suriname, vestiging van de immigranten op de plantages, vermeerdering van afzet voor hun producten, irrigatie van rijstperceelen, herziening van de huurovereenkomst, selectie van huurders, instelling van waterschappen, wegeaanleg, alle deze onderwerpen, vallende onder de actieve politiek, worden in dit hoofdstuk besproken als uitlopend op het groote doel: door ontwikkeling van de immigratie tot ontwikkeling, tot zelfstandigmaking van de kolonie. De commissie oefent daarbij scherpe critiek op het bestaande te milde kolonisatie-systeem van het Gouvernement. Zij heeft in veel opzichten gelijk. Maar la critique est aisée et l'art est difficile; waarmede ik niet zeggen wil, dat het niet gelukkig is als een zeer geleidelijk en voor een deel op den tast ontstaan systeem eens door daartoe bevoegden, die het onbevooroordeeld als geheel voor zich zien, onder het mes wordt genomen.

Onderdeelen van dit hoofdstuk zijn de *aanvoerkosten*, de *woningtoestanden*, de *geneeskundige behandeling* en de *arbeidsinspectie*.

Als het standpunt verlaten wordt, dat tot nu toe werd ingenomen, en de behoeften der plantages niet langer uitsluitend den aanvoer van immigranten bepalen, krijgt de immigratie een ander karakter; er wordt dan erkend, wat ook tot nu toe aan de immigratie ten grondslag lag, dat niet de groote landbouw, maar bevolking van de kolonie voor de Nederlandsche regeering het object van immigratie is. Aldus verandert de basis van de kostenverdeling over grooten landbouw en koloniale kas. Daartoe zal nog temeer reden zijn, wanneer de contracttijd, indien noodig, ingekort wordt en de groote landbouw dus het uitzicht heeft meer dan tot nu toe arbeidskrachten opnieuw te moeten scholen.

De commissie geeft op grond hiervan een nieuw stelsel van verdeling der aanvoerkosten aan, waarmede de planters vermoedelijk wel zullen kunnen instemmen.

De *woningtoestand* der plantage-immigrantten wordt beheerscht door Koninklijke besluiten. „In Deli, zegt de commissie, is het enige voorschrift, dat de werkgever moet zorgen voor voegzame huisvesting en zien inspecteurs van den arbeid toe, dat de huisvesting werkelijk voegzaam is.” De keuze tusschen deze beide stelsels is niet moeilijk, komt mij voor. De commissie geeft eenige opmerkingen in dien zin en

vermeldt wat op enkele ondernemingen voor vrije arbeiders op woninggebied wordt gedaan. Hierbij is het belang der onderneming in het spel; dit brengt mede, dat zij aan de immigranten eene aantrekkelijke woning aanbiedt; dat gelukt voor f 100 minder dan de prijs van de contractantenwoning der Koninklijke besluiten.

De *geneeskundige behandeling* van immigranten is eene economische zaak; het spreekt dan ook vanzelf, dat wij in het rapport van de keuring bij de aanwerving tot de verzorging in het plantage-hospitaal langs Britsch- en Nederlandsch-Indiërs worden heengeleid. Een pleidooi wordt dan geleverd voor centralisatie der hospitalen van verschillende plantages tot eene gemeenschappelijke inrichting van dien aard; niet omdat de gezondheidstoestand op de plantages onbevredigend zoude zijn; maar om, meer partij trekkende van de beschikbare geneeskundige krachten, tot een volkomen bevredigenden toestand te geraken; een eerste eisch is echter wegeaanleg; en voorts:

„Wil de verzorging der plantage-arbeiders volkomen tot haar recht komen, dan moeten buiten de ondernemingen geen infectie-haarden kunnen ontstaan, die de gezondheid van den contractant kunnen bedreigen. Daarvoor is eene hygiënische organisatie noodig,” aldus de commissie. Eenige bladzijden te voren zeide zij: „Wij beschouwen het Surinaamsche vraagstuk dan ook niet als een hygiënisch vraagstuk, maar als een immigratie vraagstuk.” Wie aan de oplossing van het Surinaamsche vraagstuk gezet wordt en zich op dit laatste standpunt stelt, zal vroeger of later tot de erkenning komen, dat hij er door de hygiënische eischen afgedrongen wordt en, beide qualificaties combineerend, het evenals de commissie ondanks hare aanvankelijke opvatting, met Dr. Bonne eens zal zijn: „Van meet af aan moet een hygiënische organisatie worden opgebouwd, een hygiënische statistiek, een hygiënische wetgeving, een hygiënische dienst.”

De commissie geeft het denkbeeld ten beste, de geheele geneeskundige verzorging der contractanten aan de planters over te laten en aan eene *arbeidsinspectie* op te dragen daarop toezicht te houden. Deze zal verder toezicht hebben te houden op het naleven van het werkcontract door beide partijen; de administratie, voor zoover zij betrekking heeft op de immigranten, onderzoeken; en door geregeld en persoonlijk contact moeten komen tot de samenwerking, die thans tusschen planters en immigratie-departement niet bestaat. Zij treedt dus in de plaats van den agent-generaal voor de immigratie en de districtscommissarissen.

Ontlasting van deze ambtenaren is zeker noodig, al zal hun bemoeienis met de plantages en de immigranten niet geheel te ontzeilen zijn; zij zijn verantwoordelijk voor de orde in hun district en moeten dus bij conflicten en ordeverstoringen op de plantages optreden. De commissie wil de arbeids-inspecteur aan het Immigratie-departement verbinden, wat zeker juist gezien is, omdat men anders twee kapiteins op één schip krijgt; maar het succes van den maatregel zal geheel afhangen van de harmonie tusschen agent-generaal en arbeids-inspecteur en wanneer deze ontbreekt zijn de plantages of de immigranten de dupe. Intusschen is er in beginsel zoo veel voor te zeggen, dat de proef te nemen ware.

Tot zoover het beeld van den patiënt, met hier en daar een stuk diagnose. Nu de remedie: *de maatregelen tot verbetering van den toestand in Suriname*.

Ik geloof niet dat, wie ook de ambtelijke taak te vervullen had den toestand in Suriname te verbeteren, tot eene andere onderkenning kwam dan de commissie: door verbetering van den economischen toestand tot verbetering van den financiële toestand.

Maar de wijze van verbetering van den economischen toestand, door de commissie aangegeven, is nieuw. Er is wel altijd strijd gevoerd in de kolonie voor de beschikking over middelen voor die verbe-

tering, maar dat was ten slotte strijd over het bedrag der subsidie en juist aan dezen strijd wil de commissie een eind maken. Zij doet daartoe een forschen greep.

Voor zij daartoe komt geeft zij nog weder een vergelijkend geschiedkundig overzicht; nu van Engelsche en Nederlandsche politiek, en wijst dan als eenig reddingsmiddel aan nu nog te doen wat Engeland reeds langer dan eene eeuw deed: zonder op de kosten te letten de bevolking vermeerderen. „Nu, zegt de commissie, is het nog tijd. Wie waarborgt ons, dat hetgeen thans in Britsch-Indië ten opzichte van Demerara gebeurd is, nl. het verbieden van emigratie van arbeiders met eenig dienstverband naar de Engelsche West-Indische koloniën, ook niet op Java voor Suriname te wachten staat?”

De nieuwe politiek, door de commissie aanbevolen, zal, zij erkent het volmondig, geld en véel geld kosten; maar wanneer een groote cultuurmaatschappij een slecht beheerde, doch vruchtbare onderneming, die met verlies werkt, tot bloei wil brengen, dan zet zij er het mes in. Dat kost geld en veel geld, maar zij zal dat uit haar winsten terug bekomen.

„Gaaf men op den ingeslagen weg voort, dan blijft Suriname een kwijnend bestaan leiden en mochten er daarna moeilijkheden met de immigratie komen, dan gaat het ten onder” — aldus de commissie verder; en zij vervolgt hare vergelijking met een cultuur-onderneming: „Mocht Nederland besluiten tot eene krachtige poging Suriname financieel onafhankelijk te maken, dan achten wij het absoluut noodzakelijk dat het vrij blijft in de wijze, waarop het dat doen wil, want de daarvoor noodige gelden zullen door Nederland gefourneerd worden.¹⁾ Evenals een culturbank de werkwijze regelt van eene onderneming, die door haar gefinancierd wordt, zal Nederland het ontwikkelingswerk van Suriname moeten leiden.”

Voor de wijze waarop dat kan geschieden verwijst de commissie dan naar het denkbeeld der welvaart-commissie van 1911, de commissie-Bos, nl. splitsing der tegenwoordige koloniale begrooting in tweeën, eene koloniale begrooting en eene moederlandsche; op de eerste de uitgaven strekkende tot bekostiging van het koloniale huishouden; op de laatste de uitgaven voor de ontwikkeling der kolonie; voor zoover daartoe noodig voorafgegaan door wijziging van het Regeeringsreglement.

In eene beschouwing over de verdeling der onderwerpen treden wij niet; zij zal, hoe ook geregeld, immer min of meer willekeurig zijn en dus aanleiding geven tot veel geschrijf en gepraat, zelfs als er t.a.v. het beginsel bij allen, die bevoegd zijn tot schrijven of praten, overeenstemming bestaat.

Maar die overeenstemming zal niet bestaan. De meeningen in Nederland zijn verdeeld; dat is gebleken uit het hoofdartikel van het „Vaderland” van 18 November 1911 en uit de rede van Dr. Lely in de Eerste Kamer der Staten-Generaal op 8 Februari 1912; en de commissie maakt zich illusies als zij meent dat er in Suriname geen verzet zal zijn, omdat men zich beperking van bevoegdheden zal getroosten ter wille van de krachtige moederlandsche poging om de kolonie binnen korten tijd financieel onafhankelijk te maken.

Waartoe echter — en hier komen wij tot het eenige in den aanhef van deze bespreking (zie No. van 21 April, blz. 333) aangestipte verschilpunt — wijziging van het Regeeringsreglement en splitsing van de begrooting? Waarom het voor de economische ontwikkeling van Suriname noodige bedrag, dat de commissie meent te moeten stellen op 50 à 60 miljoen over 10 jaren te verdeelen, niet naast de gewone begrooting besteed en bij het ontwerpen van de gewone begroo-

¹⁾ Het moet de leiding van en de verantwoordelijkheid voor, de besteding behouden, aangezien deze de terugbetaling moet waarborgen of althans buiten redelijken twijfel stellen.

ting rekening gehouden met het op te maken plan tot besteding van dat bedrag? In dezen zin, dat een zeer beperkt aantal onderwerpen — veel beperkter dan in de splitsing van de begrooting betrokken — als immigratie, kolonisatie, landbouw, wegen, verkeersmiddelen, die bepaaldelijk op de economische ontwikkeling rechtstreeks en overwegend invloed hebben en dus uit de 60 miljoen worden bekostigd, tijdelijk niet op de begrooting zullen voorkomen of niet dan als memorieposten. Het bedrag; het aantal jaren, waarin het zal worden besteed; en de beginselen, waarop de besteding zal berusten, zullen bij de wet moeten worden vastgesteld en bij diezelfde wet kan worden bepaald hoe, voor de jaren van besteding van het genoemde bedrag, bij de samenstelling van de Surinaamsche begrooting met die besteding zal worden rekening gehouden.

Als gezegd, meent de commissie dat bedrag te moeten stellen op 50 à 60 miljoen. Zij levert eene oppervlakkige berekening, waarin immigratie met 40 miljoen voorkomt, gebaseerd op het aantal immigranten, dat aangevoerd moet worden om, rekening houdende met de financiële draagkracht der bevolking en lettende op de sterkte en de draagkracht van de Demerara-bevolking, de kolonie financieel zelfstandig te maken; en toont daarbij aan hoe daar direct inkomsten tegenover staan. Irrigatie, telegrafische verbinding, uitbreiding van het landbouw-departement, wegeaanleg, enz. worden op 10 miljoen geraamd. Ten slotte wordt 5 miljoen in rekening gebracht voor nadeelige saldo's, voor welke de kolonie niet aansprakelijk kan worden gesteld, bv. dat van de spoorweg-exploitatie. Wat wordt dan gedaan? „Al mede het minste”, aldus de commissie, „dat den naam verdient van eene energieke poging van de tweede koloniale mogendheid om haar verwaarloosd bezit de ontwikkeling te geven, waarop het door zijne vruchtbaarheid aanspraak mag maken.”

„Gelijk in 1904 door de Tweede Kamer voor Ned. Indië een som van 40 miljoen genoemd werd, die aan de economische ontwikkeling van Indië ten koste gelegd zou moeten worden, zonder dat eene begrooting van onderdeelen daarbij werd overgelegd, evenzoo moet Nederland thans een som vaststellen, die het in den loop der eerste 10 jaren aan de ontwikkeling van Suriname wil besteden.”

Geene begrooting van onderdeelen; alleen een plan, op te maken door den Minister van Koloniën, in overleg met den Gouverneur, die Raad van Bestuur en Koloniale Staten kan hooren; en uit te voeren onder Nederlandsche leiding.

En de leider? De commissie laat hier den draad, die door haar geheele rapport loopt, de vergelijking met de groote Cultuuronderneming, slippen. De leider, mede-ontwerper van het plan, ruim bezoldigd, vrij in zijn bewegingen, nu hier te lande, dan in Suriname, zoo noodig Java bezoekend voor immigratiebelangen, of bloeiende Britsche koloniën om hun methoden te leeren kennen; de leider zal een gewezen leider van groote ondernemingen moeten zijn.

Wat eischt tegenover dat alles de commissie van Suriname? Vermeerdering van den belastingdruk, zoodat deze in overeenstemming wordt gebracht met dien in Nederland: „het is niet billijk, dat het geld der Nederlandsche belastingbetalers naar Suriname vloeit, terwijl men zich daar allerminst dezelfde opofferingen behoeft te getroosten.”

Na nog eenige punten, hieronder te noemen, te hebben aangegeven, aan welke voor een gezonde ontwikkeling van de kolonie aandacht moet worden geschonken, laat de commissie hare conclusiën volgen. Zij zijn in het kort:

Het is niet te laat.

Er zullen thans grootere bedragen noodig zijn dan vroeger op het juiste moment.

Door de eerste jaren gelden aan de kolonie te

leenen, die anders in een grooter aantal jaren als subsidies zullen moeten *geschonken worden*, kan Suriname tot ontwikkeling en financiële onafhankelijkheid gebracht worden; indien de gelden worden besteed aan:

wegen, loozingen, kanalen, enz.;
onverwijld invoeren van immigranten;
bevordering van immigratie en kolonisatie; irrigatie;

uitbreiding van het Landbouwdepartement tot het aan alle eischen des tijds beantwoordt; toevoeging daaraan van afdelingen voor Handel en voor Nijverheid;

uitbreiding van de communicatiemiddelen, zoowel in de kolonie als met de buitenwereld;

verbetering van den hygiënischen toestand.

Hiernevens vragen dan nog de volgende hierboven bedoelde „eenige punten”, de aandacht:

terugbrengen van verlaten plantages tot het domein:

aanmoedigen van vreemd kapitaal;
verandering in den bedrijfsvorm der plantages;
uitbreiding van het kapitaal van de cultuurbank.

De commissie richt dan het woord tot hen, die meenen, dat Oost-Indië een arbeidsveld biedt, meer dan groot genoeg voor ons koloniaal kunnen; en geeft daarna eenige aanhalingen uit schrijvers van de laatste 60 jaren in het vertrouwen dat ook zij het onverantwoordelijke zullen doen gevoelen van langer dralen met ingrijpen. Aan A. D. v. d. Gon Netscher, Jhr. Mr. W. Elout van Soeterwoude, P. M. Netscher, Mr. D. Fock, worden citaten ontleend. Hun woorden zijn ledig tot hen wedergekeerd, niet omdat men twijfelde aan het juiste inzicht der woordvoerders, maar omdat het opvolgen van hun raadgevingen geld zou kosten.

Intusschen betaalde Nederland in 75 jaren 37 miljoen gulden aan subsidiën.

Ruim 32 jaren geleden schreef P. M. Netscher: „Nederlands koloniale historie heeft waarlijk genoeg aan een „Verzuimd Braziel”. Het zou al te beschamend zijn, indien de nazaten ook nog op een „Verzuimd Suriname” moesten wijzen.”

Coen schreef 300 jaren geleden aan zijn principalen: „daar kan in Indië iets groots verricht worden.” Nu biedt het kleine Suriname daartoe gelegenheid.

Het biedt die gelegenheid aan de regeering; het biedt die gelegenheid aan het Nederlandsche kapitaal. Tot beiden richt de commissie in haar rapport het woord. Zij doet het dan op deze wijs, dan op die. Maar het adagio is op de laatste bladzijde niet anders dan op de eerste. Coen geeft het haar in mond en pen. „*Ontsiert d' onkosten niet, sy sullen wel ryckelyk weder incomen.*” En het Bureau voor Handelsinlichtingen, steunend op de ervaring der eeuwen, roept van zijn dak over handelshuizen en havens de vaandelspreuk uit der durvenden: „*De cost gaet voor de baet uyt.*”

W. D. H. VAN ASBECK.

5 April 1920.

Eenige aanhalingen uit *James Rodway, Guiana, British, Dutch and French, 1912.*

The natural development of British and Dutch Guiana has always been hampered by want of labour.

Only immigration on a larger scale can bring Surinam back to its once flourishing state.

Surinam was the most important colony before the French wars 1793—1815. Probably it may again rival British Guiana in the future, should immigration be increased.

The position of British and Dutch Guiana is on the whole encouraging. By means of immigration the former has attained a position that compares favourably with most tropical colonies.

On the amount of imported labour has always depended the prosperity of Guiana.

Capital can be spared for almost any South-Ame-

rican republic but hardly for the W.-Indies and Guiana.

Eenige aanhalingen uit redevoeringen onlangs in de Union Coloniale te Parijs gehouden. („H.BI.” van 2 April, Ochtendbl.)

De directeur der Union, de heer Chailley:

„Het geldt hier eene levensquestie, daar in de koloniën niets te verrichten valt, wanneer het arbeidsvraagstuk niet is opgelost.”

De directeur van openbare werken bij het Ministerie van Koloniën, de heer Boutteville:

„De Engelschen en Duitschers hebben vertrouwen in hunne koloniën gesteld. Zij hebben aan deze geld geleend en wachten op de afbetaling tot zij door hare ontwikkeling daartoe in staat zouden zijn.”

W. D. H. VAN ASBECK.

ZILVER IN HET EERSTE KWARTAAL 1920.

Aan het „Overzicht der Edele Metalen” in het eerste kwartaal van 1920 samengesteld door de Firma H. Drijfhout & Zoon, is het volgende ontleend:

Het jaar opende op een prijs van \$ 1.30½ te New York, waarmede Londen nauwkeurig in overeenstemming was met 75½ d. Zilver voor directe levering was uiterst schaarsch te New York zoowel als te Londen, zoodat kooporders van betrekkelijk geringe beteekenis reeds in staat waren een stijging tot \$ 1.32 op 7 Januari te veroorzaken. De zilverprijs werd echter binnen bepaalde grenzen gehouden door de mogelijkheid, om zilver tegen den prijs van \$ 1.29 te bekomen, mits daarvoor goud berekend op \$ 20.67 in betaling werd gegeven. Deze maatregel is niet zonder uitwerking gebleven en heeft aan de zilvermarkt te New York een rustig aanzien gegeven, geheel in tegenstelling met Londen, waar de sterk wisselende dollarkoers groote schommelingen in den zilverprijs teweegbracht. China, vanwaar regelmatig kooporders aan de markt kwamen in verband met de moeilijkheden, die de papiercirculatie ondervond, welke slechts met een disagio van 20 pCt. in betaling werd genomen, droeg niet weinig bij de vaste stemming te handhaven. De hoogste noteering te New York voor dit kwartaal werd bereikt op 29 Januari op \$ 1.35½, waarop een lichte reactie volgde, zoodat de maand Januari sloot op \$ 1.33. De maand Februari gaf ook slechts geringe fluctuaties te zien op de zilvermarkt te New York en ofschoon de prijs nu en dan nog boven de slotnoteering van Januari uitliep, sloot Februari toch 3 c. lager op \$ 1.30.

De Londensche markt volgde in Januari en gedurende de eerste helft van Februari de koersbewegingen van New York, doch werd heftig beïnvloed door de fluctuaties van den sterlingkoers te New York, zoodat Londen op 29 Januari reeds tot 85 d. gestegen was. Bij den wisselkoers van 3.53 was dit nauwkeurig de herleiding van de noteering te New York. De hoogste zilverprijs te Londen voor dit kwartaal, doch ook de hoogste sinds het bestaan van de Londensche zilvermarkt, werd op 11 Februari bij een noteering te New York van \$ 1.34 en een dollarkoers van 3.35½ met 89½ d. bereikt. Een gevoelige reactie volgde bijna onmiddellijk op het bereiken van dezen nieuwen recordprijs, aangezien China in plaats van koper tijdelijk als verkoper op de markt kwam en dit aanbod samenviel met groote verkoopen Fransch en Duitsch muntzilver te Londen. In 3 dagen tijds verloor de zilverprijs 7½ d. en liep terug tot 82 d. op 14 Februari. Met deze noteering toonde Londen weder onafhankelijk te zijn van New York, daar herleiding van \$ 1.31 tegen den wisselkoers van 3.40½, verhoogd met vracht, enz. op ongeveer 85 d. komt. De aanvoeren muntzilver aan de Londensche markt zijn inderdaad zoo belangrijk, dat daaruit voor zooverre geen groote orders voor Britsch-Indië komen, aan de bestaande vraag kan worden voldaan.

Dit muntzilver is slechts na affinage geschikt voor den handel en aangezien de affinage-inrichtingen door den geweldigen toevloed van muntzilver zoozeer met werkzaamheden zijn overladen, dat nieuwe opdrachten eerst na een vastgestelden termijn kunnen worden aangenomen, ontstond tijdelijk een zeer groot prijsverschil tusschen direct leverbaar zilver en zilver op levering van 2 maanden. Het grootste verschil tusschen deze twee noteeringen, rond 5 d. bedragende, kwam voor op 13 Februari. Weldra echter herstelde zich dit, zoodat locozilver aan het eind van de maand 83½ d. en 2-maands zilver 82½ d. noteerde.

Het gevaar van ontmonting op groote schaal van zilver-specie, dat een voortdurende bedreiging van de marktpositie vormde en waarop wij reeds in ons vorig overzicht de aandacht vestigden, heeft in de maand Maart een geduchten invloed doen gelden. Een buitengewoon groot aanbod van zilvermunt, samenvallende met het uitblijven van orders voor Indië en de sinds het Chineesche Nieuwjaar, 20 Februari, ingetreden vermindering der kooporders uit China, veroorzaakte een sterke daling in den zilverprijs, zoowel te Londen als te New York. De reactie was reeds merkbaar op 6 Maart, toen de noteering met \$ 1.28½ beneden den goudprijs daalde. Onafgebroken en in snel tempo liep de noteering verder terug tot \$ 1.17 op 12 en 13 Maart, waarna een geleidelijk herstel volgde tot \$ 1.29½ op 23 Maart op aankopen voor rekening van China en van de Indische Bazaars, doch een door dezen prijs opnieuw uitgelokt aanbod deed reeds den volgenden dag de noteering terugvallen tot \$ 1.23. China bleef voorts als koper een steun voor de markt, zoodat het kwartaal met een verbetering tot \$ 1.26½ sloot.

Op de Londensche markt werd de zilverprijs behalve door oorzaken in de marktpositie zelf gelegen, nog door de fluctuaties van den wisselkoers beïnvloed. Van 78½ d. op 6 Maart daalde de prijs tot 69½ d. op 11 Maart, nauwkeurig overeenstemmend met \$ 1.21 te New York op dien datum. In tegenstelling met de daarop verder gevolgde daling te New York, verhief Londen zich een fractie tot 70 d. op 12 Maart op grond van een nieuwe reactie in den sterlingkoers. De laagste noteering van het kwartaal volgde op 17 Maart met 65½ d. wegens herstel van den wisselkoers, doch ook in scherpe afwijking met New York op \$ 1.21, waarvan de herleiding tegen 3.73 uitkomt op 71½ d. ongerekend vracht, enz. Het verder herstel met de daarop ingetreden reactie werd te Londen gevolgd, zoodat het zilver op 22 Maart 77 d. en op 24 Maart 71½ d. noteerde en het kwartaal bij een sterlingkoers van 3.86½ op 72½ d. in overeenstemming met New York sloot. Opmerking verdient nog, dat sinds de ingetreden reactie op 6 Maart, zilver op levering van 2 maanden niet beneden loco-zilver noteerde, doch tegen gelijken prijs of zelfs met een premie verhandeld werd.

Dit wijst er op, dat het vertrouwen in de toekomst van de zilvermarkt geenszins is geschokt en de sterke daling onder den invloed van het plotselinge, overweldigende aanbod van tijdelijken aard wordt geacht. Het lijdt geen twijfel of het aanbod muntzilver kan de noteering nog verder doen dalen, doch onmiskenbaar is het, dat de grondtoon van de zilvermarkt krachtig zal blijven.

Het besluit van Duitschland om de zilvermunt geheel als betaalmiddel uit te schakelen en de daarmede gepaard gaande opheffing van het verbod van insmelting, beteekent den terugkeer tot het vrije verkeer van een zeer aanzienlijke hoeveelheid zilver. Het is moeilijk te bepalen hoe groot de zilverschulden op het oogenblik in Duitschland is, aangezien de aanmuntingscijfers in dit opzicht geen betrouwbare maatstaf vormen, doch nemen wij aan, dat per hoofd 25 Mark zilver in omloop is en ½ hiervan weder wegens terugkoop door de Regeering à M. 6.50 papier per zilvermark in 's Rijkskas terugkomt, dan zou ongeveer 6.000.000 K.G. fijnzilver ter beschikking komen. Dit cijfer is ongetwijfeld te hoog, doch al zouden wij het verhoogen met een gewicht vrijkomend door, ondanks het verbod, ingesmolten Fransch en Italiaansch zilver, dan nog kan dit slechts van tijdelijken invloed op de marktpositie zijn. Immers de statistieken wijzen uit, dat de productie gedurende de 5 oorlogsjaren een teruggang aanwijst van ruim 10.000.000 K.G. In vergelijking met het gemiddelde van de vijf jaren, die den oorlog voorafgingen, stellen wij hiertegenover, dat de netto-invoer van zilver in Britsch-Indië gedurende de vijf jaren vóór den oorlog totaal 214.877.500 oz. bedroeg, terwijl de gemiddelde netto-invoer gedurende de vijf oorlogsjaren ongeveer ¼ van dit cijfer *per jaar* bereikte,¹⁾ dan blijkt hieruit voldoende, dat bovengenoemde aanvulling van de beschikbare voorraden geen overwegenden invloed kan uitoefenen op de toekomst van de zilvermarkt, temeer daar de vooruitzichten nog geenszins op een verbetering in de productie wijzen, doch de economische positie van Britsch-Indië nog wel een aanzienlijken invoer van zilver doet verwachten.

De onmogelijkheid, waarin de meeste landen zich bevinden om tot nieuwe aanmuntung over te gaan, aangezien de zilverprijs, berekend volgens min of meer belangrijk gedepreëerde valuta zulks niet dan met groote verliezen zou veroorloven, kan oogenschnijnlijk als een factor ten nadeele van de marktpositie beschouwd worden, doch men verlieze niet uit het oog, dat de gehechtheid aan zilvermunt in alle

¹⁾ Invoer in 1919 blijktens in Februari gepubliceerd rapport 266.500.000 oz.

landen en bij alle volken zeer groot is en men slechts noodgedwongen zich zal blijven bedienen van het voor de zilvermunt in de plaats getreden papier. Doch, aangenomen, dat dit betaalmiddel bestendig blijft in verschillende landen, dan zal hiervoor noodzakelijkerwijs metaaldekking aanwezig moeten zijn, waarvoor in die landen zilver het aangewezen metaal is. Overigens zijn in alle landen, waar de droeve noodzaak het zilver niet uit de circulatie verbaant, reeds wetsontwerpen ingediend, zelfs wetten aangenomen om door verlaging van het gehalte nieuwe aanmuntung mogelijk te maken. Het door ons land op 27 November 1919 gegeven voorbeeld vond reeds spoedig navolging. In Januari besloot Canada om insmelting in de Vereenigde Staten te voorkomen het gehalte van de zilvermunt te verlagen van 925/1000 tot 800/1000. In de Vereenigde Staten werd in Januari een wetsvoorstel ingediend om het fijngewicht van den halven en kwart dollar terug te brengen van 192.9 troy grain tot 150 troy grain, waardoor de goudprijs van het zilver zou stijgen tot \$ 1.774. In Engeland is het voorstel om de zilvermunt voortaan in plaats van op 925/1000 op 500/1000 te slaan, een onderwerp van heftige discussie geweest. Een dergelijke verlaging heeft inderdaad dit groote bezwaar, dat bij een teruggang van den zilverprijs van eenige beteekenis, het verschil tusschen reële en nominale waarde zeer groot zou worden en daardoor het gevaar voor het in omloop brengen van valsche munt zou toenemen, ofschoon hieraan nog toe te voegen valt, dat vóór den oorlog de metaalwaarde toch ook slechts 35 à 40 pCt. van de nominale waarde bedroeg. Daarentegen zou bij een notering van 89½ d., zooals in dit kwartaal reeds bereikt werd, aanmuntung op een gehalte van 680/1000 reeds niet zonder verlies mogelijk zijn.

In de Latijnsche Unie, waar het zilvervraagstuk niet nieuw is, daar reeds gedurende den oorlogstijd in verband met de groote valuta-verschillen, die tusschen de door de muntunie verbonden landen ontstonden, reeds ingrijpende maatregelen getroffen moesten worden om den stroom Fransch en Italiaansch zilver, die Zwitserland binnenvloede tegen te houden, doen zich thans, nu de zilverprijs ontmuntung met voordeel mogelijk maakt, de moeilijkheden in anderen vorm voor. Het zilver van alle aangesloten landen wordt op groote schaal ontmunt, behalve het Zwitsersche en het zich binnen de Zwitsersche grenzen bevindende zilver van de andere landen der muntunie. Van een bij de overeenkomst bepaalde verhouding tusschen de muntcirculatie der aangesloten landen is geen sprake meer. Frankrijk heeft, niettegenstaande dit met groote verliezen gepaard ging, getracht door nieuwe aanmuntung in het tekort aan klein betaalmiddel te voorzien, doch gegronde protesten zijn hier tegen opgegaan, daar de Regeering, niet meer geneigd zijnde, in de hooge kosten van het noodzakelijkste levensonderhoud bij te dragen, zulke groote sommen daaraan ten koste legde, die ten slotte overgingen in het bezit van smokkelaars en consorten. Aan het einde van het vorige jaar is verdere aanmuntung dan ook gestaakt, doch heeft Frankrijk den wensch aan Zwitserland te kennen gegeven om tot wederzijdsche uitwisseling van kleine zilvermunt over te gaan en voortaan den omloop daarvan tot binnen de grenzen van het land van aanmuntung beperkt te houden. Om dit voorstel te bestudeeren, is een commissie gevormd, waarin alle verbonden landen vertegenwoordigd zijn, die op 24 Februari haar eerste bijeenkomst had te Parijs. In welke richting ook de besprekingen geleid zullen worden, een ingrijpende verandering in de bestaande overeenkomst zal onvermijdelijk zijn, zoo al niet tot algeheele opzegging mocht worden besloten.

Inderdaad de stijging van den zilverprijs, gepaard aan de depreciatie der wisselkoersen maakt vele wijzigingen op monetair gebied noodzakelijk en zal tot een reorganisatie van verschillende muntstelsels leiden. De overtuiging, dat op den duur het zilver zich op een hoog prijsniveau zal weten te handhaven, heeft dan ook reeds verschillende landen in deze richting doen handelen.

Niettegenstaande de zilverprijs op de buitenlandsche markten aan groote schommelingen onderhevig was, bleef de notering in ons land wegens een ruim aanbod uit het vrije verkeer zeer vast op een gemiddeld 10 pCt. lageren stand van f 87 voor ongefineerd en f 98,75 per K.G. fijn voor gefineerd zilver.

Amsterdam, April 1920.

AANTEKENINGEN.

Landaanwinning. — Het is een plaatselijk zeer beperkt vraagstuk, waarvoor een van Nederlands eerste geologen de aandacht inroept in het April-num-

mer der „Vragen van den Dag”, de vraag of Tholen met Brabant zal worden verbonden door een brug over de Eendracht (waarop plan bestaat; de brug moet dienen voor een spoorlijn, die het eiland met een tot het veer van Stavenisse gaande verbinding bij het S. S.-net trekken zal), dan wel of een dam (die vermoedelijk duurder zal komen) de voorkeur verdient. Het laatste nu bepleit Dr. J. Lorié op sterke gronden.

Wellicht zullen enkele West-Brabanters en Zeeuwen er warm voor loopen.

Doch op belangstelling in ruimer kring heeft de schrijver het volste recht.

Waarom? Eenvoudig omdat een lokaal probleempje van transportverbetering door hem op het hooger plan der productie-problemen gezet is.

Aan een stellige uitspraak in dit geding kan zich niet wagen wie noch verkeers-technicus, noch geoloog of geograaf is. Toch meen ik, dat op den eenvoudig belangstellende in economisch-geografische aangelegenheden het betoog van Dr. Lorié den sterken indruk van onweerlegbaarheid maken moet. En hiermede is dan tevens gezegd, dat van nu af niet als middel van betere verbinding tusschen Tholen en den vasten wal *de brug* mag worden gekozen indien niet tevoren onomstootelijk is waar gemaakt, dat en waarom *de dam* van Lorié bij de brug vergeleken minderwaardig is.

De dam zal, betoogde hij, het reeds van nature in stevigen gang zijnde proces van opslibbing van de Eendracht bevorderen door het slibhoudende zeewater meer tot rust te doen komen.

Dit stelt een niet onbeteekenende landaanwinning in uitzicht, gepaard aan „pensionneering” van een aantal dijkvakken; dus winst aan productief vermogen met besparing daarenboven. Staan hier, behalve de meerdere kosten van dam boven brug, nog andere nadeelen tegenover dan het eenige dat Dr. Lorié van ietwat beteekenis, maar allerminst onoverkomelijk acht, dat van bemoeilijkte afwatering der reeds bestaande polders? Of sloeg hij deze nadeelen te laag aan? Of verzweeg hij andere?

De vragen worden hier niet gesteld om den schrijver nader uit zijn tent te lokken. Hij heeft het zijne gedaan met zijn beknopt, maar klemmend betoog, waarvan de (deels historische) onderdeelen hier niet behoeven te worden weergegeven, dat de keus van een brug wèl de winst van aanvankelijke bezuiniging bezorgen zal, maar de grootere van vermeerderd productie-vermogen in de toekomst zal doen missen. Het woord is nu aan de voorstanders van de brug, niet om te bewijzen, dat hun plan een goed plan is — dat sprak Lorié niet tegen — maar dat en waarom hun plan beter is dan dat van den hectaren goeden grond belovenden dam. En wellicht kan zelfs zoo een tegenbetoog achterwege blijven, indien alle voorstanders van een verbeterde verbinding Tholen-Brabant, die, natuurlijk, het eerst naar het meest voor de hand liggend brug-denkebeeld grepen, thans mochten inzien, dat het amendement-Lorié het best zonder verzet wordt overgenomen.

v. B.

Engelsche regeeringscontrôle over de Shell? — In de dagbladen zal men gelezen hebben, hoe de secretaris der Shell Transport & Trading Cy. verleden week officieel verklaard heeft, dat er geenerlei onderhandelingen gaande waren om aan de Regeering de contrôle over de Shell te verzekeren of om aan haar een groep aandeelen in de Shell te verkoopen of op andere wijze over te dragen. In gelijken zin liet op 26 April jl. de schatkistkanselier Chamberlain zich uit in antwoord op een vraag van Sir M. Hicks. De Minister verklaarde, dat het hem absoluut onbekend was, dat het huidige kabinet of het voorafgaande ooit gelegenheid had gehad een overwegend belang te verkrijgen in de Royal Dutch-Shell-groep, hetwelk aan de Regeering een zeggenschap zou verzekeren gelijk in de Anglo-Persian Oil

Cy. het geval was. Men zal in deze laatste verklaring een antwoord mogen zien op de uitlatingen van Sir Marcus Samuel, die wij de vorige week weergaven.

Een en ander heeft in de Engelsche pers verschillende beoordeeling gevonden, waaromtrent wij wegens de groote Nederlandsche belangen, welke bij de zaak betrokken zijn, thans nog enkele mededeelingen geven.

Terwijl aan den eenen kant de „Daily News” opmerkt, dat indien er inderdaad iets van waar was, de Shell-aandeelen in de dagen van het gerucht wel een grooter avans te boeken zouden hebben gehad, meent de „Daily Mail” van 27 April jl., niettegenstaande het officieele dementi, te kunnen mededeelen, dat nog dienzelfden dag onderhandelingen zouden plaats vinden, welke naar het blad vertrouwt, tot een definitief resultaat zouden leiden.

De „Financial Times” vermeldt het communiqué van den secretaris der Shell en voegt er aan toe: „Wij hebben ons er van onthouden openbaarheid te geven aan de talrijke geruchten uit de City en elders over onderhandelingen, welke de contrôle der Regeering over de Shell-ondernemingen tot doel zouden hebben. Intusschen is er reden om aan te nemen, dat zekere arrangementen, waardoor de Britsche Regeering zich groote voorraden petroleum zal verzekeren, noch onmogelijk noch onwaarschijnlijk zijn.”

De „Financial News” schrijft: „Indien de Britsche regeering zich de contrôle over de Shell kon verzekeren, dan zoude zij in een uitermate sterke positie komen te verkeereren wat aangaat de voorziening met petroleum. De staatsman, die deze transactie tot stand zou brengen, zal in de toekomst in de geschiedenis een plaats innemen gelijk thans Lord Beaconsfield uit hoofde van zijn aankoop der 176.000 aandeelen Suezkanaal voor 4 millioen pond in 1875. Allen, die iets weten van de hangende plannen, weigeren vermoedelijk zich te compromitteren en zeggen niets. Men mag echter aannemen, dat een groot deel van de belangen in de Shell zich bevinden in de handen van Sir Marcus Samuel en zijn vrienden. Wij vermoeden derhalve dat, om de contrôle te verkrijgen, men als eerste daad de aandeelen van Sir Marcus Samuel en bloc zal aankopen, welke zonder twijfel verkregen zullen worden tegen een prijs, welke een heel eind boven beurskoers zal zijn. Evenzeer is te verwachten, dat, wanneer niet de Britsche regeering op de aandeelen beslag legt, de Amerikanen hun uiterste best zullen doen om er eigenaar van te worden.”

Dit alles speelt in de vorige week. De aandacht trekt in verband met een en ander thans een bericht in de ochtendeditie der „N. R. C.” van 3 dezer, dat de „Daily Express” dezer dagen een campagne begonnen is speciaal tegen de „Koninklijke” gericht.

Formosaansche Suikerondernemingen op Java. — Niet tevreden met het beperkte terrein van werkzaamheden, dat Formosa biedt, richt de belangstelling van Formosaansche Suikerondernemingen en Japansche kapitalisten zich op Nederl.-Indië en andere gebieden in de Zuidzee, ten einde daar bedrijven te openen. De Niitaka Suiker-Mij. verhoogde onlangs, aldus het Board of Trade Journal, haar kapitaal van 5.000.000 tot 10.000.000 yen, ten einde de cultuur van suiker, rubber en copra op Java ter hand te kunnen nemen. De Taiwan-Suiker-Mij., de grootste van het eiland, overweegt, naar men zegt, de opening van een filiaal te Rangoon, ten einde zich ook daar aan de productie van suiker en rubber te wijden.

Het meest belangrijke in deze ontwikkeling is waarschijnlijk wel de oprichting van de Japansche en Buitenlandsche Suiker-Mij. (Naigai Seito Kabushiki Kaisha) met een kapitaal van 10.000.000 yen, waarvan 2.500.000 is uitgegeven. Doel dezer onderneming is suikercultuur op Java, waar een groote Nederlandsche onderneming is aangekocht.

Geheel nieuw en dateerende van het begin van 1919 is de import op Formosa van Java-suiker, om deze ge-

urende het stille seizoen daar nogmaals te bewerken. De waarde van dezen import gedurende 1919 bedroeg niet minder dan 15.502.157 yen, tot een gewicht van 74.577.217 kin.

Suikerproductie der wereld. — Op 1 April hebben Willet & Gray de volgende nieuwe ramingen gepubliceerd van den wereld-suikeroogst van 1919/20, waarbij wij ter vergelijking zullen voegen de geraamde opbrengst van 1918/19:

Bietsuiker.		
	1919/20	1918/19
Duitschland	750.000	1.411.900 tons.
Tjecho Slowakije	600.000	700.000 „
Frankrijk	155.000	110.096 „
België	125.000	75.000 „
Nederland	230.000	173.436 „
Rusland	350.000	700.000 „
Zweden	150.000	119.000 „
Denemarken	160.000	130.000 „
Italië	150.000	100.000 „
Spanje	120.000	135.000 „
Zwitserland	4.000	4.000 „
Bulgarije	15.000	— „
Totaal in Europa	2.809.000	3.658.432 tons.
Vereenigde Staten	650.000	674.892 „
Canada	16.500	22.300 „
Totaal Bietsuiker	3.475.500	4.355.624 tons.

Rietsuiker.		
	1919/20	1918/19
Louisiana en Texas	103.202	253.927 tons.
Portorico	426.631	375.000 „
Hawaii	500.000	535.000 „
St. Croix	12.000	9.000 „
Cuba	4.000.000	4.000.000 „
Trinidad	65.000	47.850 „
Barbados	70.000	80.000 „
Jamaica	50.000	40.000 „
Antigua	12.000	10.000 „
St. Kitts	11.000	10.000 „
Andere Britsch W.-I. eilanden	10.000	10.000 „
Martinique	22.000	30.000 „
Guadeloupe	31.000	25.000 „
San Domingo	180.000	158.309 „
Haiti	5.000	3.300 „
Mexico	85.000	40.000 „
Centraal Amerika	15.000	30.000 „
Demarara	90.000	93.902 „
Suriname	12.000	8.000 „
Venezuela	18.000	15.000 „
Ecuador	7.000	7.000 „
Peru	250.000	250.000 „
Argentinië	260.000	130.266 „
Brazilië	187.000	260.000 „
Totaal in Amerika	6.441.833	6.421.554 tons.
Britsch Indië	2.800.000	2.337.000 „
Java	1.335.763	1.749.408 „
Formosa en Japan	300.000	415.678 „
Philippijnen	225.000	150.000 „
Totaal in Azië	4.660.763	4.652.086 tons.
Australië	175.000	226.000 „
Fidji eilanden	60.000	80.000 „
Totaal in Australië	235.000	306.000 tons.
Egypte	90.000	82.000 „
Mauritius	235.000	252.772 „
Reunion	40.000	50.000 „
Natal	150.000	144.000 „
Mozambique	50.000	50.000 „
Totaal in Afrika	565.000	578.722 tons.
Spanje	3.000	6.618 „
Totaal Rietsuiker	11.905.596	11.965.030 tons.

Totale wereldproductie .. 15.381.096 16.320.654 tons.
Hiervan trekken wij af den oogst van Britsch Indië, die geheel in het land blijft en weinig invloed heeft op den import van vreemde suiker van resp. 2.800.000 en 2.337.000 tons en komen dan tot het volgende resultaat:

1919/20	1918/19
12.581.096	13.983.654 tons.

Zooals voorspeld in het jaarverslag over den suikerhandel in No. 216 „Ec.-St. Ber.”, pag. 141, hebben W. & G. hunne ramingen voor 1919/20 dus aanmerkelijk moeten verlagen.

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

N.B. *** beteekent: Cijfers nog niet ontvangen

GELDKOERSEN.

BANKDISCONTO'S.

Ned.	Disc. Wissels. 4 1/2	1 Juli '15	Zweeds. R.ksbk 7	19 Mrt. '20
Bk.	Bel.Binn.Eff. 4 1/2	1 Juli '15	Bk.v. Noorw. 6-6 1/2	18 Dec. '19
Bk. van Engeland	Vrsch. in R.C. 5 1/2	19 Aug. '14	Zwits. Nat. Bk. 5	21 Aug. '20
Bk. van Engeland		16 Apr. '20	Belg. Nat. Bk. 5 1/2	28 Apr. '20
Duitsche Rijksbk.		23 Dec. '14	Bank v. Spanje 5	12 Nov. '19
Bk. van Frankrijk		8 Apr. '20	Bank v. Italië 5	10 Jan. '18
Oostenr. Hong. Bk.		12 Apr. '15	F. Res. Bk. N.Y. 4 1/2-5 1/2	
Nat. Bk. v. Denem.		19 Apr. '20	Javasche Bank 3 1/2	1 Aug. '09

OPEN MARKT.

Data	Amsterdam		Londen	Berlijn	Parijs	N. York
	Part. disconto	Pralon-gatie	Part. disconto	Part. disconto	Part. disc.	Call. money
1 Mei '20	3 1/2-3/8	5	6 5/8	4-5/8	—	4-5 1)
26 A.-1M.'20	3 3/8-3/8	4 3/4-5 3/4	6 5/8-3/4	4-5/8	—	4-10
19-24 A. '20	3 1/2	4 3/4-5	6 5/8	4-5/8	—	6-8
12-17 A. '20	3 3/8-1/2	4-1/4	5 3/8-6 3/8	4-5/8	—	9-12
28 A.-3M.'19	4 1/4-1/2	3 1/2-4 1/4	3 1/2-1 7/8	4-5/8	—	4 1/2-6 1/2
29 A.-4M.'18	3 1/2-4 1/4	3 1/2-5 1/2	3 9/16	4-5/8	—	3 1/2-6
20-24 Juli '14	3 1/8-3/16	2 1/4-3/4	2 1/4-3/4	2 1/8-1/8	2 3/4	1 3/4-2 1/2

1) Noteering van 30 April 1920.

WISSELKOERSEN.

WISSELMARKT.

Londen was deze week zeer onzeker. Dinsdag viel de koers 15 à 20 cent; de 2 volgende dagen trad weder een even groot herstel in, waarop weder een daling intrad tot 10.55. Een bijzondere rede voor deze zeer ongestadige stemming van het hoofd devies viel er niet aan te geven. In het algemeen acht men de stijging der laatste maanden eerder overdreven, zoodat een enigszins onregelmatige toevvoer gemakkelijk groote schommelingen kan veroorzaken. Parijs en België waren aanvankelijk ook flauw. Later ontstond er een flinke hausse, doordat Londen ook in Parijs sterk aangeboden was, zoodat Parijs een oogenblik 16.80 biedend was. Het hoogste punt kon echter weder niet gehandhaafd blijven. Marken waren goed prijshoudend en eerder weder iets oplopend. Zwitserland zeer vast, 48.50—49.10. Skandinavie onregelmatig ongeveer in overeenstemming met Londen. Spanje vaster. Dollars zonder veel verandering, echter eveneens vast, hetgeen ook van Pesos valt te zeggen.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	Londen	Parijs	Berlijn	Weenen	Brussel	New York
26 Apr. 1920..	10.64	16.25	4.77 1/2	1.42 1/2	17.30	2.74 3/4
27 „ 1920..	10.47 1/2	16.20	4.75	1.40	17.15	2.75 1/4
28 „ 1920..	10.50	16.25	4.67 1/2	1.32 1/2	17.32 1/2	2.74 7/8
29 „ 1920..	10.63 1/2	16.75	4.82 1/2	1.40	17.80	2.74 1/4
30 „ 1920..	10.61 1/2	16.55	4.85	1.35	17.57 1/2	2.74 1/4
1 Mei 1920..	10.56	16.50	4.80	1.35	—	—
Laagste d. w. 1)	10.45	16.05	4.60	1.25	17.15	2.73 3/4
Hoogste „ „ 1)	10.65	16.85	4.87 1/2	1.45	17.85	2.76
24 Apr. 1920..	10.65	16.45	4.52 1/2	1.35	17.37 1/2	2.73 3/4
17 „ 1920..	10.70	16.42 1/2	4.30	1.37 1/2	17.42 1/2	2.70 3/4
Muntpariteit ..	12.10 1/2	48.—	59.26	50.41	48.—	2.48 3/4

*) Noteering te Amsterdam. **) Noteering te Rotterdam.
1) Particuliere opgave. 2) Noteering van 23 April 1920.
3) Idem van 16 April 1920.

Data	Stock-holm	Kopen-hagen	Chris-tiania	Zwitser-land	Spanje	Bataava
26 Apr. 1920	59.40	47.—	53.50	48.60	46.75	101 1/4
27 „ 1920	58.55	46.80	53.15	48.60	46.75	101 3/4
28 „ 1920	57.85	46.75	53.—	48.45	46.75	101 3/4
29 „ 1920	58.75	47.25	53.75	48.75	46.75	101 3/4
30 „ 1920	59.—	47.25	53.50	48.75	47.—	101 3/4
1 Mei 1920	58.85	47.—	53.—	48.90	47.03	101 3/4
L'ste d. w. 1)	57.80	46.75	52.50	48.40	46.50	101 3/4
H'ste „ „ 1)	59.50	47.25	53.75	49.10	47.25	101 3/4
24 Apr. 1920	59.25	47.—	53.—	48.55	46.75	101 3/4
17 „ 1920	60.—	48.25	54.80	48.60	48.—	101 3/4
Muntpariteit	66.67	66.67	66.67	48.—	48.—	100

*) Noteering te Amsterdam. 1) Particuliere opgave.

KOERSEN TE NEW YORK.

Data	Cable Lond. (in \$ per £)	Zicht Parijs (in frs. p. \$)	Zicht Berlijn (in ct. p. 4 Rm.)	Zicht Amsterd. (in cts. p. gld.)
30 April 1920	3.84.—	16.70	nom.	***
Laagste d. week	3.82.—	16.42	nom.	***
Hoogste „ „	3.87.25	17.—	nom.	***
24 Apr. ... 1920	3.87.—	16.94	nom.	***
17 „ .. 1920	3.95.50	16.22	nom.	***
Muntpariteit..	4.86.87	5.18 1/4	95 1/4	40 3/16

KOERSEN VAN DE VOLGENDE PLAATSEN OP LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	17 Apr. 1920	24 April 1920	26 April—1 Mei Laagste	1 Mei Hoogste	1 Mei 1920
Alexandrië ..	Piast. p. £	97 7/16	97 7/16	97 7/16	97 7/16	97 7/16
*B. Aires 1) ..	d. p. £	59 1/2	60 3/4	60	62 1/4	60 1/2
Calcutta	£ p. rup.	2/3 15/16	2/4	2/3 1/2	2/4	2/3 3/4
Hongkong ...	id. p. \$	4/7 1/2	4/10 1/2	4/8 1/2	4/10 1/2	4/8
Lissabon	d. per Mil.	15	15 1/2	12	15 1/2	13 1/2
Madrid	Peset. p. £	22.79	22.79	22.50	22.85	22.69
*Montevideo 1	d. per \$	60 1/4	60	60 3/8	61 1/8	60 3/4
Montreal	\$ per £	4.30 3/4	4.28	4.17	4.30	4.19 1/2
*R.d.Janeiro.	d. per Mil.	16 5/16	16 5/8	16 7/16	16 5/8	16 1/2
Rome	Lires p. £	87.50	88.75	84.75	90.—	84.88
Shanghai ...	£ p. tael	6/4	6/10	6/3	7/0	6/4 1/2
Singapore ..	id. p. \$	2/3 3/8	2/3 3/4	2/3 3/8	2/4	2/3 7/8
*Valparaiso..	d. p. peso	13 1/32	12 1 1/16	11 3/32	12 2 1/32	11 2 3/32
Yokohama ..	£ per yen	2/5 3/8	2/5 3/8	2/6 1/4	2/7 1/4	2/7

* Koersen der voorafgaande dagen. 1) Telegrafisch transfert.

NOTEERING VAN ZILVER.

Noteering te Londen te New York

1 Mei 1920.....	63 3/4	111 1/2
24 April 1920.....	69 3/8	118
17 „ 1920.....	68 1/2	117 3/4
10 „ 1920.....	69	120 1/2
3 Mei 1919.....	48 1 1/16	101 1/8
4 Mei 1918.....	49 1/8	99 1/2
20 Juli 1914.....	24 1 1/16	54 1/8

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 1 Mei 1920.

Activa.

Binnenl. Wis-sels, Prom., enz. in disc.	H.-bk. f 158.210.427,81	B.-bk. „ 3.995.268,67	Ag.sch. „ 73.463.375,68	f 235.669.072,16
---	-------------------------	-----------------------	-------------------------	------------------

Papier o. h. Buitenl. in disconto	—
Idem eigen portef. .	f 76.381.836,—
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel. „	—
	76.381.836,—

Beleeningen incl. vrsch. in rek.-crt. op onderp.	H.-bk. f 134.833.958,41	B.-bk. „ 17.471.333,56 1/2	Ag.sch. „ 124.781.515,73	f 277.086.807,70 1/2
--	-------------------------	----------------------------	--------------------------	----------------------

Op Effecten	f 270.393.207,70 1/2
Op Goederen en Spec.	6.693.600,—
	277.086.807,70 1/2

Voorschotten a. h. Rijk	9.708.951,73 1/2
-------------------------	------------------

Munt en Muntmateriaal	
Munt, Goud	f 56.411.550,—
Muntmat., Goud	„ 579.039.618,70 1/2
	f 635.451.168,70 1/2
Munt, Zilver, enz.	„ 11.624.373,91 1/2
Muntmat., Zilver	—
	647.075.542,62

Effecten	
Bel. v. h. Res.fonds.	f 4.504.136,88
id. van 1/2 v. h. kapit.	„ 3.901.012,74 1/2
	8.405.149,62 1/2
Geb. en Meub. der Bank	„ 3.312.000,—
Diverse rekeningen	„ 37.680.769,57 1/2
	f 1.295.320.129,42

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefonds	„ 5.000.000,—
Bankbiljetten in omloop	„ 1.143.851.100,—
Bankassigatiën in omloop	„ 7.030.032,55
Rek.-Cour. } Het Rijk f —	
} Anderen „	95.170.455,20 1/2
	95.170.455,20 1/2
Diverse rekeningen	„ 24.268.541,66 1/2
	f 1.295.320.129,42

NED. BANK 1 Mei 1920 (vervolg).

Beschikbaar metaalsaldo..... f 397.348.575,80¹⁾
 Op de basis van ²/₅ metaaldekking..... 148.138.278,25¹⁾
 Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop
 dan waartoe de Bank gerechtigd is .., 1.986.742.875,—

Verschillen met den vorigen weekstaat:

	Meer	Minder
Disconto's	3.340.311,96	
Buitenlandsche wissels.....	22.499.762,—	
Beleeningen	86.011.670,16	
Goud	280.643,56	
Zilver	301.148,15	
Bankbiljetten	97.902.795,—	
Part. Rek.-Crt. saldo's	1.812.305,51 ¹⁾	

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud	Ziloor	Bankbiljetten	Andere opschbare schulden
1 Mei 1920	635.451	11.624	1.143.851	102.200
24 April 1920	635.171	11.323	1.045.948	94.752
17 " 1920	634.835	11.079	1.048.470	110.607
10 " 1920	634.516	10.749	1.049.693	121.016
3 " 1920	634.415	10.605	1.054.980	87.177
3 Mei 1919	662.835	7.262	1.083.454	48.581
4 Mei 1918	721.833	7.331	971.986	64.449
25 Juli 1914	162.114	8.228	310.437	6.198

Data	Totaal bedrag disconto's	Hieraan schatkest-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Beschikbaar metaalsaldo	Dekking-percentage
1 Mei 1920	235.669	143.000	277.087	397.349	52
24 Apr. 1920	232.329	155.000	191.075	417.837	57
17 " 1920	248.483	174.000	186.668	413.583	56
10 " 1920	252.638	177.000	196.625	410.609	55
3 " 1920	216.902	141.000	204.639	416.073	56
3 Mei 1919	144.892	80.000	231.978	443.305	59
4 Mei 1918	61.871	18.000	170.593	520.938	70
25 Juli 1914	67.947	14.300	61.686	43.521 ¹⁾	75

¹⁾ Op de basis van ²/₅ metaaldekking.

Uit de bekendmaking van den Minister van Financiën blijkt, dat uitstonden op:

	24 April 1920	1 Mei 1920
Aan schatkestpromessen..	f 623.960.000,—	f 596.020.000,—
waarvan rechtstreeks bij de Ned. Bank geplaatst	„ 155.000.000,—	„ 143.000.000,—
Aan schatkestbiljetten ...	„ 30.944.000,—	„ 21.563.000,—
Aan zilverbons	„ 45.578.686,25	„ 45.930.508,25

JAVASCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens. De samengetrokken cijfers der laatste weken zijn telegraphisch ontvangen.

Data	Goud	Ziloor	Bankbiljetten	Andere opschbare schulden
24 April 1920.....	***	***	420.500	
17 " 1920.....	***	***	411.500	
10 " 1920.....	***	***	417.000	
20 Mrt. 1920.....	171.098	4.216	316.724	90.967
13 " 1920.....	169.076	4.071	318.519	98.808
6 " 1920.....	170.790	4.497	317.940	100.172
28 Febr. 1920.....	165.821	4.950	317.204	95.017
26 April 1919.....	127.368	9.249	213.210	121.451
27 April 1918.....	91.225	18.058	181.344	67.776
25 Juli 1914.....	22.057	31.907	110.172	12.634

Data	Disconto's	Wissels, buiten N.-Ind. betaalbaar	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Beschikbaar metaalsaldo	Dekking-percentage
24 Apr. 1920		223.500	***	***	103.750	***
17 " 1920		221.000	***	***	105.250	***
10 " 1920		226.500	***	***	104.750	***
20 Mrt. 1920	16.297	15.613	152.571	41.895	93.939	44
13 " 1920	16.569	15.270	153.808	53.695	89.813	41
6 " 1920	15.042	14.317	155.697	55.896	91.834	42
28 Febr. 1920	15.502	13.475	156.892	53.189	88.502	41
26 Apr. 1919	8.209	20.419	75.811	8.890	69.961	41
27 Apr. 1918	7.586	32.834	67.975	26.565	59.670	44
25 Juli 1914	7.259	6.895	47.934	2.228	4.842 ²⁾	44

¹⁾ Sluitpost der activa. ²⁾ Op de basis van ²/₅ metaaldekking.

DE SURINAAMSCH E BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opschbare schulden	Disconto's	Dio. rekeningen ¹⁾
6 Mrt. 1920 ..	1.052	1.670	813	1.740	558
28 Febr. 1920 ..	1.050	1.639	968	1.749	278
21 " 1920 ..	1.049	1.664	934	1.751	269
14 " 1920 ..	1.048	1.622	1.006	1.645	310
8 Mrt. 1919 ..	952	1.686 ²⁾	865	1.322	119
9 Mrt. 1918 ..	546	1.291	884	1.095	748
25 Juli 1914 ..	645	1.100	560	735	396

¹⁾ Sluitpost der activa. ²⁾ Hiervan zilverbons 265 dz. gld.

BUITENLANDSCHE BANKSTATEN.

BANK VAN ENGELAND.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Currency Notes, in duizenden pond sterling.

Data	Metaal	Circulatie	Currency Notes.		
			Bedrag	Goudd.	Gov. Sec.
28 Apr. 1920	112.518	107.884	337.377	28.500	317.984
21 " 1920	112.421	105.963	337.182	28.500	318.017
14 " 1920	112.450	106.018	340.029	28.500	320.789
7 " 1920	112.145	106.811	335.372	28.500	313.370
30 Apr. 1919	85.676	77.162	384.340	28.500	331.095
1 Mei 1918	61.361	49.439	238.058	28.500	213.836
22 Juli 1914	40.164	29.317	—	—	—

Data	Gov. Sec.	Other Sec.	Public Depos.	Other Depos.	Reserve	Dekking-perc. ¹⁾
28 Apr. '20	59.805	75.164	17.903	122.478	23.084	16,40
21 " '20	57.476	79.613	20.047	124.257	24.907	17,30
14 " '20	55.119	79.891	19.315	122.889	24.881	17,50
7 " '20	59.049	93.550	24.978	133.708	23.784	15,—
30 Apr. '19	55.088	82.227	21.930	124.722	29.964	18,38
1 Mei '18	56.460	102.862	34.373	137.652	30.372	17,65
22 Juli '14	11.005	33.633	13.735	42.185	29.297	52 ²⁾ / ₅

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

DUITSCH E RIJKSBANK.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Darlehens-kassenscheine, in duizenden Mark.

Data	Metaal	Daarvan Goud	Kassenscheine	Circulatie	Dekking-perc. ¹⁾
23 Apr. '20	1.094.919	1.077.645	14.541.409	46.228.045	34
15 " '20	1.160.467	1.077.651	14.379.809	45.706.106	34
7 " '20	1.137.125	1.091.458	14.051.507	45.617.063	34
31 Mrt. '20	1.134.338	1.091.453	13.720.502	45.169.780	34
23 Apr. '19	1.932.972	1.911.845	6.862.119	25.874.800	34
23 Apr. '18	2.464.725	2.344.806	1.472.703	11.564.031	34
23 Juli '14	1.691.398	1.356.857	65.479	1.890.895	93

¹⁾ Dekking der circulatie door metaal en Kassenscheine.

Data	Wissels	Rek. Crt.	Darlehenskassenscheine	
			Totaal uitgegeven	In kas bij de Reichsbank
23 April 1920	37.380.220	13.072.550	28.143.900	14.502.700
15 " 1920	41.958.456	17.099.647	28.172.700	14.341.300
7 " 1920	43.111.362	17.117.796	28.336.100	14.264.400
31 Mrt. 1920	44.575.764	18.498.429	27.786.800	13.935.100
23 Apr. 1919	28.748.205	11.585.569	17.984.100	6.853.500
23 Apr. 1918	12.698.699	6.298.883	8.289.800	1.457.700
23 Juli 1914	750.892	943.964	—	—

OOSTENRIJKSCH-HONGAARSCH E BANK.

Voornaamste posten in duizenden Kronen.

Data	Metaal en buitenl. goudwissels	Disc. en beleeningen	Bijz. schuld Oostenrijk en Hongarije	Bankbiljetten	Rek. Crt. saldi
7 Feb. '20	290.428	19.251.400	32.954.000	56.994.022	6.057.646
31 Jan. '20	291.083	19.162.543	32.954.000	56.772.802	6.220.536
31 Dec. '19	287.640	19.196.063	32.954.000	54.481.264	7.906.378
23 " '19	297.363	17.856.786	32.954.000	53.109.418	7.641.778
23 Juli '14	1.589.267	954.356	—	2.159.759	291.270

¹⁾ waarvan 222.662 goud, 10.818 buitenlandsche goudwissels en 56.948 munt en muntmateriaal zilver.

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Goud	Waarvan in het Buitenland	Zilver	Te goed in het Buitenland	Buit.gew. voorsch. a/d. Staat
29 Apr. '20	5.586.312	1.978.278	244.085	830.875	25.300.000
22 " '20	5.586.035	1.978.278	245.805	689.877	25.300.000
15 " '20	5.585.730	1.978.270	242.190	643.131	25.300.000
8 " '20	5.585.259	1.978.278	243.948	707.089	25.300.000
1 Mei '19	5.547.259	1.978.308	310.701	820.982	22.950.000
2 Mei '18	5.379.657	2.037.108	256.116	1.303.893	15.950.000
23 Juli '14	4.104.390	—	639.620	—	—

Data	Wissels	Uitgestelde Wissels	Beleening	Bankbiljetten	Rek. Cr. Particulieren	Rek. Cr. Staat
	2.308.504	559.562	1.784.456	37.687.600	3.379.465	89.842
	2.145.842	563.809	1.803.019	37.267.320	3.338.385	302.830
	2.222.500	569.650	1.808.080	37.432.290	3.424.970	271.530
	2.171.012	572.074	1.804.891	37.507.306	3.204.188	462.079
	916.205	901.707	1.209.121	34.100.311	3.384.226	42.100
	1.316.081	1.095.412	1.004.032	26.733.186	3.135.363	40.165
	1.541.080	—	769.400	5.911.910	942.570	400.590

BANQUE NATIONALE DE BELGIQUE.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Metaal incl. buitnl. saldt	Beleening van buitnl. vorder.	Beleening van prom. d. provinc.	Binn. wissels en beleening	Circulatie	Rek. Cr. partic.
29 Apr. '20	360.814	84.803	480.000	853.487	5.123.174	1.278.341
22 " '20	359.654	84.803	480.000	804.199	5.022.961	1.219.144
15 " '20	359.095	84.915	480.000	776.567	5.028.505	1.275.680
8 " '20	358.744	84.955	480.000	728.905	4.991.765	1.287.634

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.

FEDERAL RESERVE BANKS.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Goudvoorraad			Zilver etc.	F.R. Notes in circulatie
	Totaal bedrag	Dekking F. R. Notes	In het buitnl.		
2 Apr. '20	1.950.259	1.286.335	112.781	130.169	3.077.323
26 Mrt. '20	1.934.755	1.304.605	112.781	122.400	3.048.039
19 " '20	1.934.581	1.273.869	112.781	125.745	3.047.133
12 " '20	1.936.364	1.261.956	112.781	120.366	3.039.750
4 Apr. '19	2.150.950	1.204.855	—	67.678	2.547.670
5 Apr. '18	1.813.924	896.481	52.500	63.509	1.479.920

Data	Wissels	Totaal Deposito's	Gestort Kapitaal	Algem. Dekkingsperc. 1)	Percent. Gouddekking circula. 2)
2 Apr. '20	2.824.554	2.609.945	91.284	42,9	47,4
26 Mrt. '20	2.901.109	2.541.692	91.059	42,7	47,1
19 " '20	2.670.913	2.625.851	90.958	43,5	48,3
12 " '20	2.927.618	2.616.036	90.871	42,5	47,0
4 Apr. '19	2.108.772	2.348.325	81.658	47,3	63,7
5 Apr. '18	900.386	1.886.318	74.494	60,6	—

1) Verhouding tusschen: den totalen goudvoorraad, zilver etc., en de opeisbare schulden: F. R. Notes en netto deposito's. 2) Na aftrek van 35 pCt. der totale dekkingsmiddelen als dekking voor de netto deposito's.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Aantal banken	Totaal uitgezette gelden en beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan time deposits
26 Mrt. '20	809	15.466.778	1.413.492	14.127.109	2.581.774
19 " '20	809	15.363.777	1.387.080	14.311.500	2.574.140
12 " '20	808	15.371.381	1.436.486	14.314.860	2.563.893
5 " '20	807	15.813.379	1.403.512	14.143.082	2.557.143
28 Mrt. '19	772	14.210.151	1.244.821	12.342.152	1.679.153
29 Mrt. '18	682	12.094.077	1.188.456	11.220.777	1.378.131

Aan het eind van ieder kwartaal wordt een overzicht gegeven van enkele niet wettelijk opgenomen bankstaten.

EFFECTENBEURZEN.

Amsterdam, 3 Mei 1920.

De houding der internationale fondsenmarkten is er de afgelopen berichtperiode niet beter op geworden. In de groote centra waren allereigen factoren overheerschend, die een deprimeerenden invloed hebben uitgeoefend. Vooral in Duitschland is dit het geval geweest en wel tengevolge van een oorzaak, die, in het algemeen gesproken, juist een opleving van optimistische gevoelens ten gevolge had moeten hebben. De koers van de Mark in het buitenland n.l. beweegt zich nog steeds op een peil, dat in vergelijking met het niveau van enkele weken geleden, vrij hoog moet worden genoemd. Hieruit is derhalve de conclusie te trekken, dat de algemeene toestand voor Duitschland gunstiger wordt beoordeeld en dat ook wat meer vertrouwen ten opzichte van de toekomst heerscht. Op de fondsenmarkt echter heeft deze voor het land op zichzelf gunstige situatie een geheel tegenovergestelde uitwerking gehad. Zoo goed als bijna alle fondsen, valuta-waarden en andere; een stijgende richting hebben ingeslagen, toen de Deutsche Reichsmark steeds sterker teekenen van depreciatie ging vertoonen, heeft zich thans het omgekeerde geval voorgedaan. Voor zoover het zuivere valuta-waarden betreft, behoort deze gang van zaken geen verwondering te wekken; de koers hiervan staat in het meest directe verband met de waarde, die in buitenlandsche munt er aan wordt toegekend. De depressie echter heeft zich ook verder uitgestrekt en heeft de gansche fondsenmarkt aangetast. Als oorzaak hiervan moet de algemeene malaise in de handelswereld worden aangemerkt. Langzamerhand is het geheele handelsleven en de industrie ingesteld op den export naar het buitenland en deze constellatie wordt thans ten ernstigste bedreigd door de stijging in de Deutsche valuta, of, hetgeen eigenlijk nog sterker weegt, door de daling der buitenlandsche deviezen. Van het buitenland uitgezien toch heeft de koersverbetering der Mark niet zulke buitengewone proporties aangenomen; indien men echter weet, dat in Duitschland zelve Zwitsersche Francs zijn gereageerd van 19 tot 9 Mark, Dollars van 102 tot 49, Franche Francs van 7 op 3 Mark in het tijdsverloop van slechts enkele weken, dan begrijpt men, welke geweldige moeilijkheden de uitvoerhandel ondervindt en voor welke verliezen zoewel industries als handel zijn gesteld. In dit licht beschouwd, spreekt het dan ook vanzelf, dat de beurs alleen de ongunstige reflecties heeft opgevangen; uit den aard der zaak wordt ook thans weder sterk naar één zijde overdreven, in dezelfde mate als dit geschiedde, toen de Mark een voortdurende reactie aantoonde.

In ieder geval is er niet de minste kooplust ter beurze van Berlijn op te merken, hoewel hiertegenover moet worden gesteld, dat in de allerlaatste dagen ook de verkoopdrang iets is verminderd.

Te Weenen is feitelijk dezelfde loop van zaken op te merken. Hier is het echter niet zoo sterk een gevolg van de valuta-stijging, doch meer van de stroefheid op de geldmarkt. Door de geweldige prijsstijgingen hebben zoewel industrie als bankwezen veel grooter kapitalen noodig dan vroeger en deze worden onttrokken aan de beurs. Iedere week doet zich dan ook hetzelfde schouwspel voor: in den aanvang worden nog wel posten uit de markt genomen, doch tegen het einde, bij de report, blijkt dan gewoonlijk, dat het overgrote deel gekocht is door speculanten, die niet de middelen bezitten om hun posities aan te houden en die derhalve, onafhankelijk van den koers, weder tot realisatie moeten overgaan. Dit oefent dan een druk op de markt uit, waartegen een eventueel begin eener rijzing bijna nooit opgevassen blijkt. Als geheel is de tendens dan ook bepaald lusteloos te noemen.

Te Londen heeft de teruggang van den Sterlingwissel in New York een deprimeerende uitwerking gehad. De oorspronkelijke verheffing is toe te schrijven geweest aan de politiek van de Engelsche Regeering om goud ter dispositie te stellen van de Unie ter gedeeltelijke betaling van de in October aanstaande vervallende Anglo-French Loan. Ook dacht men door de verbetering van de Engelsche handelsbalans spoedig zoo ver te kunnen komen, dat althans een aanmerkelijk deel der depreciatie zou kunnen verdwijnen. Nu enerzijds de goudverschepingen tijdelijk zijn gestaakt en anderzijds de uitbreiding van den Engelschen export niet zoo snel gaat als velen hadden gedacht, is een teruggang in den Pondenkoers, die overigens sterk gestimuleerd was door tendens-aankopen, ingetreden. Ook de onttrekking van Amerikaanse saldi aan de Londense markt, in verband met de hooge geldkoersen te Wallstreet, heeft een remmenden invloed uitgeoefend.

Te Parijs is men voornamelijk getroffen door de

arbeidslusten, die in integreerende gedeelten van het industriële leven zijn ingetreden. De spoorwegarbeiders zijn reeds in staking getreden en men is bevreesd, dat zij weldra gevolgd zullen worden door de mijnwerkers. Ook het nog steeds ongedekte tekort van de staatsbegroting heeft er niet toe medegewerkt een optimistische stemming te doen heerschen.

Te New York is de tendens niet eensluidend geweest gedurende het verloop der berichtperiode. Na een aanvankelijke hausse-stemming is een vrij heftige reactie ingetreden, die men in verband hiermede overweegt, om maatregelen tegen een verdere uitbreiding der speculatie ter beurze te nemen.

Te onzent daarentegen heeft een voortdurende geanimeerde tendens sterk de overhand gehad. Zelfs kon de inheemsche staatsfondsenmarkt dit voor een gedeelte onder vinden. De meeste koersen onzer Nederlandsche staatsleeningen toonen namelijk een, zij het fractioneële, vooruitgang aan, ondanks den hoogen stand der geldmarkt. Voor een deel moet dit worden toegeschreven aan het feit, dat zelfs bij het hoogere niveau van de geldmarkt onze Nederlandsche staatsfondsen in vergelijking hiermede nog een zeer aantrekkelijk rendement afwerpen.

Buitenlandsche staatsfondsen hebben niet de minste belangstelling getrokken. Over het algemeen waren de koersen van Russen, die het voornaamste gedeelte dezer te onzent genoteerde waarden uitmaken, eerder iets lager aangeboden.

	27 Apr.	30 Apr.	3 Mei.	Rijzing of daling.
6 %/o Ned. W. Sch.	85	85 ³ / ₄	85 ⁷ / ₁₆	+ ⁷ / ₁₆
4 ¹ / ₂ %/o " " " 1916	82 ¹¹ / ₁₆	82 ³ / ₄	83 ¹ / ₂	+ ¹³ / ₁₆
4 %/o " " " 1916	72 ⁹ / ₁₆	72 ³ / ₄	73 ¹ / ₂	+ ¹⁵ / ₁₆
3 ³ / ₄ %/o " " "	61 ¹ / ₂	60 ⁷ / ₈	61	- ¹ / ₂
3 %/o " " "	52 ⁵ / ₈	51 ¹ / ₈	52 ⁷ / ₈	+ ¹ / ₂
2 ¹ / ₂ %/o Cert. N. W. S.	44 ⁵ / ₈	44 ⁷ / ₁₆	44 ⁷ / ₁₆	- ³ / ₁₆
5 %/o Oost-Indië 1915	89 ⁷ / ₈	89 ⁷ / ₈	89 ⁷ / ₈	
4 %/o Hongarije Goud	10 ¹ / ₈	10 ¹ / ₈	10 ¹ / ₈	
4 %/o Oostenr. Kronenrente	6 ⁵ / ₈	6 ⁵ / ₈	6 ⁵ / ₈	
5 %/o Rusland 1906	14 ¹ / ₁₆	15 ¹ / ₂	13 ³ / ₄	- ⁵ / ₁₆
4 ¹ / ₂ %/o Iwangorod Domb.	12	10 ⁵ / ₈	10 ⁵ / ₈	- 1 ⁵ / ₈
4 %/o Rusland Cons. 1880	12	10 ⁵ / ₈	11 ⁷ / ₁₆	- ⁹ / ₁₆
4 %/o Rusl. bij Hope & Co.	13	11 ¹ / ₂	11 ¹ / ₂	- 1 ¹ / ₂
4 %/o Servië 1895	19	19	19	
4 ¹ / ₂ %/o China Goud 1898	56	56	56	
4 %/o Japan 1899	54	—	—	
4 %/o Argentinië Buitentl.	47	47	47	
5 %/o Brazilië 1895	51 ¹ / ₄	50 ¹ / ₂	51 ¹ / ₁₆	- ³ / ₁₆
5 %/o " 1913	50	50	50	

De locale afdelingen echter hebben, zooals reeds gereveerd, van een onafgebroken hausse-tendens blijk gegeven. In de eerste plaats moeten hier worden genoemd *suiker-* en *petroleumwaarden*. Wat de eerstgenoemde aangaat, is het opvallend, hoe uiterst weinig materiaal ter markt komt. De kooporders zijn nu reeds weken lang overwegend en iedere nieuwe opdracht kan slechts uitgevoerd worden tegen sterk verhoogde prijzen, hetgeen een bewijs is voor de onderstelling, dat slechts dan tot realisatie wordt overgegaan, indien de te maken winst zeer hoog kan worden genoemd. De nieuwe koopers zijn meestal ongeneigd tot afgeven en wachten met vertrouwen het verloop der zaken af. De berichten uit Indië zijn in de achter ons liggende berichtperiode zelfs niet onverdeeld gunstig geweest, daar gewag werd gemaakt van een actie onder het personeel van enkele suikerfabrieken, die dan ook een loonsverhoging van 50 pCt. hebben verkregen. Doch zelfs deze mededeeling, die, in normale en kalmer tijden ongetwijfeld een tegentendens in het leven zou hebben geroepen is niet in staat geweest ook slechts de geringste onrust te verwekken. Alle suikerwaarden bleven dan ook gevraagd en verlaten de week op een aanzienlijk verhoogd niveau. Volledigheidshalve dient hier nog te worden vermeld, dat de verkoopen voor Indische rekening, welke eenigen tijd boven de markt hebben gehangen, thans blijkbaar geheel uitgevoerd zijn.

Op de *petroleumafdeling* hebben voornamelijk aandelen Geconsolideerde Hollandsche Petroleum Maatschappij de aandacht getrokken door een voortdurende uiterst opgewekte stemming. Iedere dag was de notering weder hooger dan de voorgaande en behalve de dagspeculatie vielen er aankopen van zeer goede zijde op te merken. Verschillende geruchten doen omtrent dit fonds de ronde. Dan eens verluidd, dat gerekend kan worden op een hoog dividend, dan weder, dat men rekening dient te houden met een „bonus“, die binnenkort tot uitkeering zal komen. Bevestiging of ontkenning dezer geruchten kan niet worden verkregen en de voortdurende kooporders oefenen hierbij een magischen invloed op de speculatie uit. Ook dekkingsorders

van contramine-posities spelen bij de sterke rijzing een rol van betekenis.

Tegen het slot der berichtperiode is de optimistische stemming overgeslagen op aandelen Orion, die den ganschen tijd volkomen verwaarloosd zijn geweest.

Aandelen Koninklijke Petroleum Maatschappij konden slechts matig in de belangstelling deelen; deze waren dan ook meer afhankelijk van de aanwijzingen in het buitenland en waar de tendens noch te Londen, noch te Parijs, noch te New York overheerschend willig is geweest, behoeft het geen verwondering te wekken, dat het hoofdfonds in de betrokken afdeling eenigszins is achter gebleven.

Van bankaandelen is de aandacht voornamelijk getrokken door aandelen Koloniale Bank, in verband met de suikerberichten. Ook aandelen Rotterdamsche Bankvereniging waren iets meer gevraagd, als gevolg van het pas uitgebrachte jaarverslag, dat een uiterst gunstigen indruk heeft gemaakt en dat daarenboven alle geruchten, die eenigen tijd geleden hebben gecirculeerd omtrent groote verliezen door de Bank geleden, absoluut en afdoende heeft gedemonteerd.

Van de Cultuurafdelingen dienen hier te worden genoemd *tabakswaarden*, die hun koersverheffing gematigd doch voortdurend hebben voortgezet. De komende veilingen met de verwachte gunstige resultaten oefenen hier een invloed van betekenis uit, terwijl bovendien geruchten loopen omtrent fusie's tusschen de voornaamste ondernemingen als Senembah, Deli Maatschappij en Medan.

Op de *rubbermarkt* zijn het voornamelijk de minder courante soorten geweest, die de aandacht hebben getrokken. Aandelen Amsterdam Rubber waren wel hooger in prijs, doch de verbetering hier werd geheel in de schaduw gesteld door aandelen Oost-Java Rubber, Nederlandsche Rubber, Padang Rubber, Soengei Raya, enz.

Een rubriek, die voorts zeer sterk de aandacht heeft getrokken, was de *theeafdeling*. In verband met de zeer hoge dividenden op thee-aandelen, die niet officieel ter beurze zijn gehoteerd, ontstond groote vraag voor de wel-officieel verhandelde, met name voor aandelen Banjoewangi, die in groote posten en tot sterk verhoogde prijzen uit de markt werden genomen. Ook hier spreekt men overigens van overname door een groote maatschappij.

Binnenlandsche *industriële waarden* waren eerder gedrukt en iets lager in prijs.

	27 Apr.	30 Apr.	3 Mei.	Rijzing of daling.
Amsterdamsche Bank	188 ¹ / ₂	189	189	+ ¹ / ₂
Ned.Handel.Mij.cert.v.aand.	239 ³ / ₄	239 ⁵ / ₈	240 ⁵ / ₈	+ ⁵ / ₈
Rotterd. Bankvereniging.	144 ⁷ / ₈	144 ⁷ / ₈	146 ³ / ₈	+ 1 ¹ / ₂
Amst. Superfosfaatfabriek.	137 ¹ / ₂	137	137	- ¹ / ₂
Van Berkel's Patent	130.	128	129	- 1
Insulidene Oliefabriek	241 ¹ / ₂	238	240 ¹ / ₂	- 1
Jurgens' Ver. Fabr. pr.aand.	98	98 ⁷ / ₈	98 ⁷ / ₈	+ ⁷ / ₈
Ned. Scheepsbouw-Mij.	144	140	135	- 9
Philips' Gloeilampenfabriek	619	599 ³ / ₄	599 ³ / ₄	- 19 ¹ / ₄
R. S. Stokvis & Zonen	640	643	644 ³ / ₄	+ 4 ³ / ₄
Vereenigde Blikfabrieken.	136 ¹ / ₂	140	130 ¹ / ₄	- 6 ¹ / ₄ *
Compania Mercantil Argent.	305	320 ¹ / ₂	321	+ 16
Cultuur-Mij. d. Vorstenland.	345	341 ³ / ₄	346	+ 1
Handelsver. Amsterdam	872 ¹ / ₂	883 ¹ / ₂	904 ¹ / ₂	+ 32
Holl. Transatl. Handelsver.	104	110	110	+ 6
Linde Teves & Stokvis	204.	204	204	
VanNierop&Co's Handel-Mij	203	202 ³ / ₄	204	+ 1
Tels & Co's Handel-Mij	162	165 ³ / ₄	165	+ 3
Gecons. Holl. Petroleum-Mij.	310 ¹ / ₂	327	362	+ 52 ¹ / ₂
Kon. Petroleum-Mij.	927	910 ¹ / ₂	932 ¹ / ₂	+ 5 ¹ / ₂
Orion Petroleum-Mij.	61	61	65 ¹ / ₂	+ 4 ¹ / ₂
Steaum Romana Petr.-Mij.	155	151	153 ¹ / ₂	- 1 ¹ / ₂
Amsterdam-Rubber-Mij.	240 ¹ / ₂	244	248 ¹ / ₂	+ 8
Nederl.-Rubber-Mij.	124 ³ / ₄	130	140 ¹ / ₂	+ 15 ³ / ₄
Oost-Java-Rubber-Mij.	380	392	396 ¹ / ₂	+ 16 ¹ / ₂
Deli-Maatschappij	535	529	542 ¹ / ₂	+ 7 ¹ / ₂
Medan-Tabak-Maatschappij.	289 ¹ / ₂	300	308	+ 18 ¹ / ₂
Senembah-Maatschappij	510	510	516 ¹ / ₂	+ 6 ¹ / ₂

* ex. dividend.

Daarentegen kon de *scheepvaartafdeling* zich volkomen herstellen van de reactie, die na de opheffing der staking was ingetreden. De onmiddellijke aanleiding hiertoe is geweest het bericht van oprichting der N.V. Vereenigde Nederlandsche Scheepvaart Maatschappijen, bij welke maatschappij de voornaamste reederijen zijn aangesloten, zoodat in de eerste plaats een zeer krachtig blok wordt gevormd, dat t.z.t. tegen iederen aanval dienst kan doen, terwijl in de tweede plaats langs den weg van onderling overleg de concurrentie voor een zeer aanzienlijk deel wordt uitgeschakeld, terwijl de onkosten, door de organisatie die het geheele wereldverkeer omvat, tot een minimum worden gerequ-

ceerd. De beurs heeft de aankondiging der oprichting van de combinatie zeer gunstig opgenomen.

	27 Apr.	30 Apr.	3 Mei.	Rijzing of daling.
Holland-Amerika-Lijn	495	496	525 1/2	+ 30 1/2
" " „gem.eig.	487 1/2	484 1/2	520 1/2	+ 33
Holland-Gulf-Stoomv.-Mij. . .	305	315	315	+ 10
Holl. Alg. Atl. Stoomv.-Mij. . .	172 1/4	172 1/4	172 1/4	—
Hollandsche Stoomboot-Mij. . .	203 1/2	206	216 1/2	+ 13
Java-China-Japan-Lijn	352 1/2	350	372 1/2	+ 20
Kon. Hollandsche Lloyd	183 1/4	182	189 1/4	+ 6
Kon. Ned. Stoomv.-Mij.	237 3/4	225 1/4	243	+ 5 1/4
Kon. Paketvaart-Mij.	240	242 1/2	253	+ 13
Maatschappij Zeevaart	380	349	—	- 31*
Nederl. Scheepvaart-Unie. . . .	283 1/2	285 1/4	309 1/2	+ 26
Nievelt Goudriaan	650	640	685	+ 35
Rotterdamsche Lloyd	281	278	310	+ 29
Stoomv.-Mij. „Hillegersberg” . .	365	365	365	—
" " „Nederland”	353	357	384 1/2	+ 31 1/2
" " „Noordzee”	145	144	149 3/8	+ 4 3/8
" " „Oostzee”	299	290	300	+ 1

* ex. claim.

De Amerikaanse markt was zeer stil, hetgeen nog in de hand werd gewerkt door de onderbreking der zaken te New York op den eersten Mei.

	27 Apr.	30 Apr.	3 Mei.	Rijzing of daling.
American Car & Foundry	153	145 15/16	147 7/8	- 5 1/8
Anaconda Copper	132 15/16	130	132	- 15/16
Un. States Steel Corp.	110 11/16	106 5/16	107 3/8	- 3 7/16
Atchison Topeka	89 1/8	88	88 15/16	- 3/16
Southern Pacific	101 3/4	104	104 7/8	+ 3 1/8
Union Pacific	128 1/2	128 3/4	127 3/4	- 1/4
Int.Merc.Marine afgest.	41 1/8	38 9/16	39 3/4	- 1 7/8
" " " „ prefs.	163	158 7/8	158	- 5

De geldmarkt bleef vast en vrij stroef; prolongatie noteerde 5 a 5 1/2 pCt.

GOEDERENHANDEL

GRANEN.

4 Mei 1920.

De oogstberichten uit West-Europa zijn over het algemeen minder gunstig dan in vorige weken, omdat het onstuimige en natte weder van April weinig bevorderlijk is geweest aan de ontwikkeling der reeds te velde staande gewassen en aan het uitzaaien van het zomergraan. Vooral uit Frankrijk en Engeland komen klachten. De laatste Deutsche berichten wijzen op verbetering en vooral is daarin van teekenis, dat het tekort in den uitzaai van wintertarwe grotendeels is ingehaald door ruimen voorjaarsuitzaai, waarvoor het weder zeer gunstig is geweest. Ook de stand

der rogge heeft over het algemeen verbetering ondergaan. Berichten omtrent de wintertarwe in de Vereenigde Staten van Amerika zijn nog al tegenstrijdig en daardoor is het bezwaarlijk eene bepaalde conclusie te trekken. Wel schijnt vast te staan, dat het winterverlies grooter is geweest dan op 1 April werd geschat. Voor den uitzaai der zomertarwe werken de omstandigheden niet mee. Als gevolg van tekort aan arbeidskrachten en ongunstig weder vreest men te moeten rekenen met een vermindering in den uitzaai tegenover het vorige jaar van 10 a 15 pCt. Men dient hierbij echter niet te vergeten, dat het vorige jaar de uitzaai buitengewoon groot is geweest, en dat hij nu, zelfs bij eene vermindering van 10 a 15 pCt., het gemiddelde belangrijk zou overtreffen. Het is natuurlijk nog veel te vroeg, om ons reeds nu te verdiepen in schattingen van de opbrengst. Ook in Canada had men gaarne beter weder voor den tarweuitzaai gehad en het schijnt, dat die eenigen tijd ten achteren is. Over vermindering van de bezaaide oppervlakte hoort men echter nog niets.

De loop der tarwemarkten wijst er nog steeds op, dat de vraag het aanbod overtreft. Wel wordt bijna geregeld uit Amerika verscheept, al zijn dan de cijfers nog niet zeer groot, en gaat Argentinië voort met het verschepen van buitengewoon groote hoeveelheden, doch de prijzen, vooral aan de Argentijnsche markten, stijgen voortdurend en de Europeesche importlanden volgen die verhoogingen. Meer en meer begint het er op te lijken, dat aan het einde van Juni de Argentijnsche tarweuitvoeren het cijfer van 3 miljoen ton zullen hebben bereikt, waarop, volgens mededeeling van den Argentijnschen Minister van Landbouw, uitvaardiging van een uitvoerverbod zal worden overwogen. Voor de invoerlanden is dit zeker een zeer onaangenaam vooruitzicht, waar Argentinië tegenwoordig verreweg de grootste tarweleverancier is en een Argentijnsch uitvoerverbod de tarwevoorziening van Europa zeer bezwaarlijk zou maken. Wel is er nog veel tarwe in Noord-Amerika over, doch bij uitschakeling van Argentinië zou over dat overschot spoedig zijn beschikt. Australië heeft zijn surplus aan tarwe in de laatste maanden sterk zien verminderen en Britsch-Indië zou, wanneer Argentinië zijne uitvoeren beperkte, slechts weinig als plaatsvervanger van dat land kunnen uitrichten. Het blijkt onder deze omstandigheden wel zeer duidelijk, hoezeer West-Europa Rusland en Roemenië mist als leveranciers van tarwe.

Zooals uit het bovenstaande blijkt, betreft de onzekerheid op het punt der tarwevoorziening van Europa niet zoozeer het heden, als wel de toekomst. De wereldverschepingen zijn de laatste weken steeds zeer voldoende voor de behoefte, wanneer men tenminste mag aannemen, dat die behoefte tegenwoordig door geringere West-Europeesche productie niet grooter is dan vóór den oorlog. In Argentinië zijn de verschepingen zoo groot, dat de spoorwegen en de havens niet in staat zijn voldoende hoeveelheden aan te voeren en

Noteeringen.

Data	Chicago			Buenos Ayres		
	Tarwe New York	Mais Mei	Haer Mei	Tarwe Mei	Mais Mei	Lijnzaad Mei
1 Mei '20	320 4)	175 5/8	102	24,40	10,45	28,35
24 Apr. '20	313	173	98 1/4	24,30	10,55	28,45
1 Mei '19	226	164	69 7/8	11,30 3)	5,20 3)	21,15 3)
1 Mei '18	220	127 1/4	78	12,20	5,25	24,10
1 Mei '17	257 1/2	145 1/4	66 7/8	15,—	10,20	23,—
20 Juli '14	82 1)	56 3/8 1)	36 1/2 1)	9,40 3)	5,38 3)	13,70 3)

1) per Dec. 2) per Sept. 3) per Juni. 4) per Mei.

Locoprijzen te Rotterdam/Amsterdam.

Soorten.	5 Mei 1920	26 April 1920	5 Mei 1919
Tarwe (Plata 78 K.G.) 1)	38,25	38,—	—
Rogge (No. 2 Western) 1)	29,75	29,75	—
Mais (La Plata) . . . . . 2)	393,—	410,—	630,—
Gerst (48 lb. feeding) . . . 3)	500,—	485,—	500,—
Haver (38 lb. white cl.) . . 1)	22,—	21,50	—
Lijnkoeken (Noord-Ameri- ka van La Plata-zaad) 3)	205,—	205,—	340,—
Lijnzaad (La Plata) . . . . 4)	850,—	860,—	—

1) p. 100 K.G. 2) p. 2000 K.G. 3) p. 1000 K.G. 4) per 1960 K.G.

AANVOEREN in tons van 1000 K.G.

Artikelen.	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	26 Apr./1 Mei 1920	Sedert 1 Jan. 1920	Overeenk. tijdvak 1919	26 Apr./1 Mei 1920	Sedert 1 Jan. 1920	Overeenk. tijdvak 1919	1920	1919
Tarwe	12.363	122.958	148.926	—	38.031	5.970	160.989	154.896
Rogge	—	205	6.266	—	—	8.690	205	14.956
Boekweit	—	2.500	—	—	—	—	2.500	—
Mais	10.546	103.286	15.355	—	18.924	—	122.210	15.355
Gerst	507	5.252	23.290	—	120	3.450	5.372	26.740
Haver	869	16.397	109.821	—	—	—	16.397	109.821
Lijnzaad	6.461	12.631	—	—	2.424	—	15.055	—
Lijnkoek	—	20.858	4.120	—	1.406	—	22.264	4.120
Tarwemeel	—	5.779	144.886	—	—	37.435	5.779	182.321
Andere meelsoorten	30	3.228	100.846	—	100	1.366	3.228	102.212

te verwerken, om alle schepen, die voortdurend blijven aankomen, te beladen. Vandaar groote opstopping in de havens en tijdverlies, waarin het einde der stakingen nog weinig verbetering heeft kunnen brengen. Voor in de havens aanwezige partijen worden dan ook hooge premies betaald.

Dit geldt niet alleen voor tarwe, doch ook voor maïs. Wel blijft men het overschot aan maïs, dat Argentinië dit jaar ter beschikking heeft, nog steeds zeer hoog berekenen, maar alle partijen, welke ter beschikking komen, vinden nog steeds met graagte koopers en verschepingen blijven ruim. Reeds zijn in de laatste weken de aankomsten van maïs in Engeland groter dan gemiddeld vóór den oorlog en van de Argentijnsche verschepingen blijft nog steeds een groot gedeelte voor Engelsche rekening en wel vooral voor die van de regering. Deze gaat voort haar maïs beschikbaar te stellen voor 70/- per 480 lbs., welke prijs veel lager is dan die, waartoe de handel op basis der tegenwoordige prijzen zou kunnen aanvoeren. Naast de verkoopen der regering heeft dan ook reeds geruimen tijd de vrije handel in Plata Maïs aan de Engelsche markten plaats gevonden tot veel hogere prijzen, doch blijkbaar onder den invloed van den voortdurend zeer grooten stroom van regeringsaanvoeren is in den vrijen handel de prijs in het laatst der vorige week gevoelig gedaald en is men, vooral voor April/Mei, nog slechts enkele shillings boven den regeringsprijs. Latere posities houden zich beter op prijs, waarschijnlijk omdat verwacht wordt, dat tegen dien tijd de regering hare maïs zal hebben uitverkocht.

In Finland en Skandinavië blijven de prijzen eveneens beneden Argentijnsche pariteit. Slechts in België en ook in zekere mate in Nederland was dit niet het geval. Het ligt dus voor de hand, dat men in die andere landen deze omstandigheid heeft gebruikt, om een gedeelte van zijn overschot naar België en Nederland af te zetten en verschepers bovendien bijzondere aandacht aan de markten te Antwerpen en te Rotterdam schenken. De markten zijn daar echter slechts klein, waar het voornaamste achterland, Duitschland, tegenwoordig weinig maïs in de open markt koopt en het gevolg is dan ook reeds, dat de prijzen in België dalen tengevolge van groote verschepingen naar Antwerpen. Slechts zeer spoedig beschikbare partijen brengen daar nog hooge prijzen op, omdat de maïsvoorraden in België uiterst klein zijn en ook haver in sommige gedeelten van het land bijna geheel ontbreekt.

Haververschepingen naar Europa zijn den laatsten tijd niet groot, daar de Amerikaansche prijzen geene rekening laten. Hetzelfde geldt voor gerst en zelfs de beperkte hoeveelheden, die uit Argentinië van dit artikel worden verscheept, zijn nog voldoende voor de behoefte. Maïs echter wordt zoo ruim aangeboden, dat voor voorziening van West-Europa met voedergraan voorloopig geen gevaar bestaat. Wel blijven de prijzen in Argentinië zeer hoog. Bij schaarschte aan tarwe zal in het ergste geval in sommige landen maïs ook voor de broodvoorziening goede diensten kunnen bewijzen. Voor hetzelfde doel wordt met den aankoop van rogge uit Noord-Amerika nog geregeld voortgegaan, ofschoon de verschepingen van dit artikel in vergelijking met die van tarwe ten slotte niet veel gewicht in de schaal leggen.

Het schijnt, dat nu binnenkort werkelijk uit Roemenië graanverschepingen kunnen worden verwacht. Reeds zijn aanbiedingen van maïs in de markt, doch voor tarwe en rogge wordt voorloopig geen uitvoer toegestaan.

Lijnzaad is in Argentinië den laatsten tijd weinig in prijs veranderd. De Europeesche vraag is niet zeer groot en de verschepingen naar Noord-Amerika hebben eenige vermindering ondergaan. Men mag echter aannemen, dat dit laatste slechts een tijdelijk verschijnsel is, daar de behoefte in de Vereenigde Staten naar Argentijnsch lijnzaad onveranderd blijft voortduren.

Nederland. Het einde van de staking der havenarbeiders heeft den graanhandel in de afgelopen week gemakkelijker gemaakt, doch met eenige vermeerdering der vraag is dat niet samengegaan. Voor maïs was die vraag zelfs geringer dan in voorafgaande weken en aankomende partijen vinden slechts langzaam koopers. Er is nu zeer weinig maïs naar Nederlandsche havens onderweg, doch eene aansporing voor verbruikers, om zich naar aanleiding daarvan eenigen voorraad aan te schaffen, is dit tot nog toe niet geweest. In haver was de omzet groter dan den laatsten tijd het geval was, vooral omdat gedurende de staking geen haver uit de in de havens liggende booten gelost was. Voor lijnkoeken en andere voederartikelen blijft de vraag gering. Zaken in rogge en tarwe naar Centraal Europa worden tot stijgende prijzen geregeld aan de markt te Rotterdam afgesloten, doch ondervinden het bezwaar, dat wegens transport- en verschepingsmoeilijkheden

in de Vereenigde Staten verschepers weinig geneigd zijn op spoedige aflading te verkoopen en ook Argentijnsche tarwe slechts bij uitzondering in spoedige posities kan worden aangeboden.

SUIKER.

De Amerikaansche markt is nog onveranderd vast (Spot Centrifugals blijven 19.56 c. genoteerd) en doet deze stemming zich nog steeds op de andere wereldmarkten gelden, vooral waar Amerika, na eene korte pauze, thans weer suiker koopt.

Hier te lande toonde zich, nu de staking in het havenbedrijf is opgeheven, weer meerdere vraag naar export-suiker, doch zijn houders nog niet verkoopsgezind.

In Polen is de afgelopen oogst zeer tegengevallen. Men had eenen oogst verwacht van 75.000 tons, doch is die 50 pCt. kleiner geworden, zoodat 25.000 tons moesten worden ingevoerd. Voor de volgende campagne is thans de prijs voor suikerbieten verhoogd op Mk. 25 per 50 K.G., terwijl ook consumptiesuiker in prijs verhoogd zal worden, een en ander ter vermeerdering van de opbrengst.

Voor Tsjechow-Slowakye wordt de opbrengst van dit jaar geraamd op 500.000 tons suiker. De „Tel.“ meldt, dat door de regering de grondprijs voor beetwortels uit den volgende oogst thans is vastgesteld op Kr. 26 per 100 K.G., doch moeten fabrikanten voor elke 100 K.G. Kr. 4 in de fondsen van het meststoffencomité storten, terwijl verbouwers verplicht zijn bij elke 10 ton beetwortels 9 K.G. zaad te leveren. Verder zal de regering voor eene voldoende kolenvoorziening zorgdragen.

In Engeland wordt witte Javasuiker genoteerd: Spot Sh. 147/-, Juli-afschep Sh. 90/-, Augustus Sh. 88/- en September Sh. 86/- f.o.b.

Op Java zijn de prijzen, na eene korte periode van flauwte samenvallende met Amerika's pauze, thans weder aangetrokken in verband met de hernieuwde Amerikaansche kooplust. Verdere in Britsch-Indië liggende partijen Javasuiker werden tot hooge prijzen voor prompten afschep naar Amerika verkocht. Volgens het Archief is de aanplant voor oogst 1920 13,2 pCt. groter dan die voor 1919, in welk jaar de aanplant 15,6 pCt. kleiner was dan voor 1918.

New York noteert voor suiker op termijn: Mei-levering 18.50 c., Juli 18.25 c. en September 18.35 c.

De oogst in Argentinië heeft 270.000 tons opgebracht, hetgeen 10.000 tons meer is dan de taxatie bedroeg.

	1920	1919	1918	
Weekontvangst tot 24 Apr.	154.000	135.217	124.409	tons
Totaal sedert 1 Dec. 1919.	2.437.000	2.264.368	2.174.501	„
Werkende fabrieken	172	195	185	„
Weekexporten tot 24 Apr.	130.000	91.316	92.452	„
Totaal sedert 1 Januari . . .	1.720.110	1.279.189	1.132.322	„
Exp. U. K. 1 Jan.-27 Mrt.	214.950	147.172	188.335	„
„ Frankr. „	24.847	2.126	7.400	„
Voorraad op 24 April ..	682.000	1.015.221	1.042.077	„

NOTEERINGEN.

Data	Amsterdam per loopende maand	Londen				New York 96 pCt. Centrifugals
		Tates Cubes No. 1	White Java f.o.b. per		Amer. Granulated c.i.f.	
			Juni	Juli/Aug.		
30 Apr. '20	f —	Sh. 84/-	Sh. —	Sh. 90/-	Sh. 119/-	\$ cts. 19,56
23 „ '20	„ —	84/-	—	90/-	115/- à 116/-	19,56
30 Apr. '19	„ —	64/9	32/-	31/9	—	7,28
30 Apr. '18	„ —	64/9	—	—	—	5,92
21 Juli '14	„ 11 ¹⁵ / ₃₂	18/-	—	—	—	3,28

¹⁾ 85/- à 90/-.

KATOEN.

Marktbericht van de Heeren Sir Jacob Behrens & Sons, Manchester, d.d. 14 April 1920.

De stemming op de Amerikaansche katoenmarkt is de laatste dagen zeer vast geweest tengevolge van het slechte weer in de katoendistricten, doch de spoorwegstaking in Amerika heeft een slechten invloed gehad op een verdere prijsstijging. De vraag blijft gering en de eerste maanden worden geleidelijk goedkoper. Prijzen van Egyptische katoen blijven zeer vast niettegenstaande den kleinen omzet. De afleveringen aan de spinnerijen blijven echter zeer belangrijk en de berichten over den nieuwen oogst luiden gunstig.

De vraag naar garens blijft nog steeds gering. Prijzen blijven echter vast, speciaal voor kettinggarens, terwijl voor

orders in inslaggarens wel kleine concessies gedaan worden. De volle productie der spinnerijen wordt vlot afgenomen, terwijl de loonkwestie ook de verkoopters meer vasthoudend maakt. Over het algemeen verwacht men geen hogere prijzen, doch de meeste producenten hebben groote orders geboekt en dus geen aanleiding hun prijzen te verlagen zoolang hun productie grif geplaatst wordt. Egyptische garens zijn wat goedkoper en de vraag is ook zeer verminderd.

Over de doekmarkt valt weinig te zeggen. Prijzen zijn vast, doch er worden weinig orders geplaatst. Er komen enkele orders binnen van Z.-Amerika, de Straits en ook van Indië, niettegenstaande den lageren koers. China blijft nog kalm. De meeste fabrikanten verkoopen liever niet voordat de loonkwestie definitief geregeld wordt. De tegenwoordige prijzen zullen gedurende de eerstvolgende maanden slechts gehandhaafd kunnen blijven als de vraag der overzeesche markten blijft voortduren en men daar de hooge prijzen van thans zal willen betalen.

7 April 14 April 7 April 14 April

Liverpoolnoteeringen (loco) T.T. op Indië.... 2/4 1/4 2/3 3/8
F.G.F. Sakellaridis 86,00 88,00 T.T. op Hongkong 4/11 4/8
G.F. No. 1 Oomra 17,60 17,35 T.T. op Shanghai 7/1 6/6

Noteeringen voor Loco-Katoen.
(Midling Uplands).

	3 Mei '20	26 Apr. '20	19 Apr. '20	3 Mei '19	3 Mei '18
New York voor Middling ..	41,25 c	42,— c	42,70 c	29,10 c	26,85 c
New Orleans voor Middling	41,— c	41,25 c	41,75 c	28,— c	28,50 c
Liverpool voor Middling	27,06 d	26,70 d	28,18 d	17,89 d	21,92 d

Ontvangsten in, en uitvoeren van Amerikaansche havens.
(In duizendtallen balen.)

	1 Aug. '19 tot 30 April '20	Ooreenkomstige perioden	
		1918—1919	1917—1918
Ontvangsten Gulf-Havens..	3898	3052	3110
„ Atlant. Havens	2796	1918	2467
Uitvoer naar Gr. Britannië	2763	1777	1867
„ „ 't Vasteland.	2794	2083	1388
„ „ Japan etc...			

Voorraden in duizendtallen	30 April '20	2 Mei '19	3 Mei '18
Amerik. havens.....	1180	1254	1436
Binnenland.....	1099	1359	1060
New York	?	91	168
New Orleans	?	404	410
Liverpool	1132	599	339

RUBBER.

De markt voor plantagerubber was in de afgelopen week vaster en de prijzen stegen ongeveer 1 1/2 d. Op het einde der week werd de stemming echter iets kalmer en vond een kleine reactie plaats.

De noteeringen zijn: einde vorige week

Prima crêpe loco	2/3	.....	2/1 3/4
Smoked sheets loco.....	2/2 3/4	.....	2/1 1/2
Prima crêpe Mei/Juni	2/3 1/4	.....	2/2 1/4
„ „ Juli/December..	2/4 1/2	.....	2/3 3/4
Hard cure fine Para	2/2 1/2	.....	2/2 1/2

HUIDEN.

Bericht van de firma Grisar & Co.

De telegrammen van de la Plata melden ons, dat de Vereenigde Staten voortdurend Frigorificos huiden kopen; men heeft tevens eenige partijen Saladeros tegen vraagprijzen verkocht.

Te Rotterdam is de markt zeer kalm. Kleine transacties hadden plaats ten voordeele van koopers.

De laatste veiling te Parijs meldde een hausse van 5/10 pCt. voor koeien. Gisteren had de veiling te Liverpool plaats van de Liebig huiden. Wij kunnen vermelden, dat de Colon Liebig huiden gedeeltelijk verkocht zijn tegen 24 3/4 d. bekende condities; de Colon & Fray Bentos Consumo tegen 22 d. zelfde condities gehouden

Looistoffen: de vraag is zeer regelmatig gebleven. Eenige kleine transacties vonden plaats. De staking in het havenbedrijf is geëindigd en sinds eenige dagen is het

werk hervat. Het is te hopen, dat de loco-partijen huiden en looistoffen te Rotterdam weer spoedig de aandacht van koopers zullen trekken, aangezien verzending nu weer mogelijk is geworden.

1 Mei 1920.

KAPOK.

(Opgave van de Makelaars Gebrs. van der Vies, Amsterdam.)
Kapokstatistiek op 30 April 1920.

Importeurs:	Voorr.		Verk.	
	1 Jan. 1920	Aanv. tot 30 Apr.	30 Apr.	Voorr. op 30 Apr.
S. & W. Birnbaum.....	—	1788	510	1278
H. G. Th. Crone.....	1323	3569	4003	889
Edgar & Co.....	—	1935	1935	—
Van Eeghen & Co.....	146	3722	3868	—
Hoving & Beer.....	80	—	80	—
Landbouw-Mij., „Geboegan”	—	435	351	84
Mirandolle Voûte & Co..	650	7062	7141	571
S. L. van Nierop & Co. .	—	2112	2015	97
W. Tengbergen & Co.....	—	1346	1146	200
J. Zwaardemaker Hzn. .	—	1412	1412	—
Order.....	—	6211	5944	267
	2199	29592	28405	3386

Prijis van prima Kapok op 30 April	Voorr.		Verk.	
	op 1 Jan.	Aanv. tot 30 Apr.	30 Apr.	Voorr. op 30 Apr.
85 cts. in 1920	—	—	—	—
geen noteering in 1919	—	7709 pic.	7709 pic.	—
geen noteering in 1918	—	—	—	—
90 a 100 cts. in 1917	750	3903	4631	22
geen noteering in 1916	—	—	—	—
35 cts. in 1915	6579	36885	32824	10640
geen noteering in 1914	6733	39629	39799	6563
46 a 47 cts. in 1913	3053	29907	26302	6658
46 1/2 cts. in 1912	4178	42245	37536	8887
45 a 46 cts. in 1911	798	23025	22027	1796
40 cts. in 1910	13274	18701	26308	5667

KOFFIE.

(Mededeeling van de Makelaars G. Duuring & Zoon, Kolff & Witkamp en Leonard Jacobson & Zonen).
Noteeringen en voorraden.

Data	Rio		Santos		Wisselkoers
	Voorraad	Prijis No. 7	Voorraad	Prijis No. 4	
1 Mei 1920	1)	1)	1)	1)	1)
24 April 1920	322.000	10.550	2.593.000	2)	16 1/2
17 „ 1920	311.000	10.750	2.708.000	3)	16 1/4
1 Mei 1919	584.000	4)	2.848.000	4)	4)

Ontvangsten.

Data	Rio		Santos	
	Afgeloopt week	Sedert 1 Juli	Afgeloopt week	Sedert 1 Juli
1 Mei 1920....	97.000	2.130.000	21.000	3.793.000
1 Mei 1919....	28.000	1.442.000	137.000	6.554.000

1) Gesloten. 2) Nominaal 15.000 tot 14.000.

3) Nominaal 15.000 tot 14.000. 4) Feestdag.

COPRA.

Over het algemeen brokkelden de prijzen deze week iets af. De noteeringen zijn heden: vorige week

Java f.m.s., loco	f 62 1/2	f 63.—
Mixed, „	„ 60.—	„ 60.—
Java f.m.s., April/Juni afl. „	„ 63 1/2	„ 64 1/2
Mixed „ „ „	„ 61.—	„ 62 1/2
Straits f.m.s., „ „ „	„ 63.—	„ 63.—

4 Mei 1920.

METALEN.

Loco-Noteeringen te Londen:

Data	Ijzer Cleo. No. 3	Koper Standard	Tin	Lood	Zink
3 Mei 1920..	nom.	102.1/6	345.5/-	40.-/-	46.10/-
26 Apr. 1920..	nom.	103.7/6	347.-/-	40.10/-	49.-/-
5 Mei 1919..	nom.	75.17/6	226.15/-	24.10/-	35.-/-
6 Mei 1918..	nom.	110.-/-	380.-/-	30.10/-	52.-/-
20 Juli 1914..	51/4	61.-/-	145.15/-	19.-/-	21.10/-

VERKEERSWEZEN.

RIJNVAART.

Week van 26 April tot 3 Mei 1920.

Tengevolge van het eindigen der staking werden in de afgelopen week meer schepen aangenomen dan in de voorafgaande week. De scheepshuren bedroegen 6 tot 7 cents per ton per dag, terwijl voor Antwerpen 35 centimes per ton per dag werd betaald. Het sleeploon bedroeg het 110/120-cents-tarief.

De verlading van exportkolen van de Ruhrhavens naar Rotterdam onderging ook eenige verbetering en werd gemiddeld 7000 tot 8000 tons per dag verladen.

De kolenvracht Ruhrort-Mannheim werd met 65 tot 70 pf. per ton per dag genoteerd, terwijl het sleeploon einde der week Mk. 30.— per ton bedroeg.

De waterstand was tamelijk gunstig; Cauber Pegel wees einde der week meter 2.30 aan.

SCHEEPVAART.

GRAAN.

Data	Petrograd Londen/ Rotterdam	Odessa Rotterdam	Atl. Kust Ver. Staten		San Lorenzo	
			Rotterdam	Bristol Kanaal	Rotterdam	Engeland
26 A./1 Mei 1920	—	—	—	¹⁾ 10/6	120/-	²⁾ 112/6
19/24 April 1920	—	—	—	¹⁾ 10/6	120/-	²⁾ 112/6
28 A./3 Mei 1919	—	—	21/-	¹⁾ 8/6	f 140	²⁾ 62/6
29 A./4 Mei 1918	—	—	—	¹⁾ 50/-	—	200/-
Juli 1914	11 d.	7/3	1/11 ¹ / ₄	1/11 ¹ / ₄	12/-	12/-

KOLEN.

Data	Cardiff				Oostk. Engeland	
	Bordeaux	Genua	Port Said	La Plata Rivier	Rotterdam	Gothenburg
26 A./1 Mei 1920	40/-	60/-	75/-	—	f 12,-	—
19/24 Apr. 1920	40/-	65/-	75/-	38/9	—	—
28 A./3 Mei 1919	54/-	47/6	47/6	—	10,-	—
29 A./4 Mei 1918	69/-	101/3	—	120/-	—	—
Juli 1914	fr. 7,-	7/-	7/3	14/6	3/2	4/-

DIVERSEN.

Data	Bombay West Europa (d. w.)	Birma West Europa (rúst)	Vladivostok West Europa	Chili West Europa (salpeter)
	26 Apr./1 Mei 1920....	—	—	—
19/24 April 1920....	110/-	140/-	—	130/-
28 Apr./3 Mei 1919....	115/-	150/- ²⁾	—	—
29 Apr./4 Mei 1918....	275/-	500/-	—	185/-
Juli 1914....	14/6	16/3	25/-	22/3

¹⁾ Per ton stukgoed. ²⁾ Voor Britsche schepen.

Graan Petrograd per quarter van 486 lbs. zwaar, Odessa per unit, Ver. Staten per quarter van 480 lbs. zwaar.

Overige noteringen per ton van 1015 K.G.

INKLARINGEN.

DELFIJL.

Landen van herkomst	April 1920		April 1919	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Binnenl. havens.	3	335	11	435
Groot-Brittannië	1	64	—	—
Duitsland	47	6.816	31	5.159
Zweden	11	2.075	3	3.004
Denemarken....	2	114	—	—
Rusl.—Oostzeeh.	1	69	—	—
Finland.....	1	378	1	1.261
Frankrijk.....	—	—	1	270
Totaal.....	66	9.851	47	10.129
Nationaliteit.				
Nederlandsche..	18	3.329	25	1.754
Duitsche	48	6.522	21	8.105
Zweedsche	—	—	1	270
Totaal.....	66	9.851	47	10.129

(A. van Dijk.)

VLISSINGEN.

Landen van herkomst	April 1920		April 1919	
	Aantal schepen	Bruto M ³ .	Aantal schepen	Bruto M ³ .
Binnenl. havens.	2	10.160	2	2.276
Groot-Brittannië	{ 20	125.080	13	62.466
België	{ 1	221	—	—
Frankrijk	{ 1	2.428	2	11.065
Portugal ¹⁾	2	1.148	—	—
Levant ²⁾	8	12.169	3	2.061
Chili	6	4.494	1	566
	1	17.552	—	—
Totaal.....	{ 38	171.883	21	78.434
	{ 3	1.369		
Nationaliteit.				
Nederlandsche..	{ 2	1.148	—	—
Britsche	{ 30	149.674	16	65.789
Duitsche	{ 1	476	1	514
Noorsche	{ 1	221	—	—
Belgische	1	299	—	—
Fransche	1	238	1	10.380
Vereen. Staten..	2	2.984	3	1.751
	2	660	—	—
	1	17.552	—	—
Totaal.....	41	173.252	21	78.434

¹⁾ Bijleggers. ²⁾ Zeesleepbooten.

(B. Stofkoper & Co.)

IJMUIDEN.

Landen van herkomst	April 1920		April 1919	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Binnenl. havens.	3	664	7	4.640
Groot-Brittannië	13	9.043	39	23.626
Duitsland	8	4.867	1	5.053
Noorwegen	11	3.401	1	181
Zweden	4	1.486	1	543
Denemarken ..	2	450	3	4.782
Finland.....	2	2.103	—	—
Frankrijk	7	3.717	1	474
Spanje	1	906	3	2.463
Portugal	1	977	3	1.222
Italië.....	—	—	1	978
Oostenrijk-Hongarije, Griekenland.....	—	—	1	743
Levant	2	1.578	—	—
Overige Westkust				
Afrika	2	1.917	—	—
Ned. Oost-Indië.	6	16.409	3	9.272
Vereen. Staten..	1	2.380	9	22.589
Midden-Amerika	3	3.676	—	—
Ned. West-Indië—Ned. Antillen..	3	13.658	1	2.635
Argentinië, Uruguay	5	16.297	—	—
Overige Zuid-Amerika	—	—	1	977
Totaal.....	74	83.529	75	80.178
Nationaliteit.				
Nederlandsche..	41	53.985	59	62.409
Britsche	9	20.362	7	3.030
Duitsche	22	7.970	4	5.676
Noorsche	1	689	—	—
Zweedsche.....	—	—	1	790
Deensche	1	523	—	—
Vereenigde Stat.	—	—	2	5.433
Andere	—	—	2	2.840
Totaal.....	74	83.529	75	80.178

(Vereenigde Scheepsagenturen van Halverhout & Zwart en Zürmühlen & Co.)

De N.V. Nederlandsche Huistelefoon-Maatschappij

ROTTERDAM

Telefoon 3600

AMSTERDAM

Telefoon N 5580

'S-GRAVENHAGE

Telefoon H 280, 300

LEEWARDEN

GRONINGEN

Telefoon 1555

ARNHEM

Telefoon 2723

levert uit voorraad TELEFOON-, SCHEL-, ELECTR. KLOK-INSTALLATIES, etc.,
in huur en koop.

Herstelt en onderhoudt onder garantie ook alle niet door haar uitgevoerde installaties.

PROSPECTUS GRATIS.

ONTVANG- EN BETAALKAS

NIEUWE DOELENSTRAAT 20-22 AMSTERDAM

DÉPOSITO'S VOOR 1 JAAR FIXE à 4½ PCT.

GELDEN, OP DEZEN TERMIJN GESTORT, ZIJN NA AFLOOP
VAN HET JAAR ZONDER OPZEGGING BESCHIKBAAR.

NIET OPGEVORDERD ZIJNDE, WORDT DE POST STIL-
ZWIJGEND VOOR GELIJKEN TERMIJN VERLENGD.

DE RENTE KAN NAAR VERKIEZING PER KWARTAAL, PER
HALF JAAR OF PER JAAR ONTVANGEN WORDEN.

NAAMLOOZE VENNOOTSCHAP

Cultuur Maatschappij

„WARINGIN”,

gevestigd te AMSTERDAM.

UITGIFTE

van f 300.000,- AANDEELEN

ten halve deelend in de winst over het per 31 Mei 1920
eindigende boekjaar.

Ondergeteekenden berichten dat zij de inschrijving op boven-
genoemde aandelen uitsluitend voor houders van gewone
aandeelen openstellen

van 1 tot 15 Mei 1920

tot den koers van 275 pCt.,

gelijktijdig met de inschrijving te Batavia bij de Heeren Tiedeman
& van Kerchem.

Prospectussen en Inschrijvingsbiljetten zijn ten kantore van
ondergeteekenden verkrijgbaar.

PATIJN, VAN NOTTEN & Co.

GLEICHMAN & VAN HEEMSTRA.

AMSTERDAM, 1 Mei 1920.

Practisch Effectenboek

Prijs f 1,25

Verkrijgbaar bij den Boekhandel en bij NIJGH & VAN DITMAR'S
UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ, Rotterdam.

KONINKLIJKE HOLLANDSCHE LLOYD

AMSTERDAM

Geregelde Passagiers- en
Vrachtdienst met nieuwe,
moderne post-stoomschepen

TUSSCHEN

AMSTERDAM

EN

ZUID-AMERIKA

VIA

BOULOGNE s/M., PLYMOUTH, CORUÑA,
LISSABON, LAS PALMAS, PERNAMBUCO,
BAHIA, RIO DE JANEIRO, SANTOS, MONTE-
VIDEO en BUENOS AIRES.

HOLLANDSCHE BANK VOOR WEST-INDIË

Hoofdkantoor: AMSTERDAM
CARACAS (Venezuela)
WILLEMSTAD (Curaçao)

Maatsch. Kapitaal f 5.000.000,—
waarvan volgestort f 1.000.000,—

Belast zich met alle bankzaken
op West-Indië en Venezuela.

Accountantskantoor

James Polak

(Lid Ned. Inst. v. Accountants)

POSTHOORNSTEEG 7^B

ROTTERDAM.

Bureau voor Zeeoorlogsschade.

Het Bureau voor Zeeoorlogsschade, ingesteld door het Ministerie van Buitenlandsche Zaken en gevestigd aan de Keizersgracht 450 te Amsterdam, maakt bekend:

De termijn, waarbinnen Nederlanders, welke ter zake van onrechtmatige handelingen, in den jongsten zeeoorlog gepleegd, aanspraken op de oorlogvoerende mogendheden meenen te kunnen doen gelden, hun naam en adres aan het Bureau moeten opgeven,

IS VERLENGD TOT 1 JULI 1920,

Aan hen die zich hebben opgegeven, zullen de formulieren voor de aangifte met toelichting worden toegezonden.

GEBROEDERS SCHEUER

Assuradeurs en Assurantiebezorgers

Expediteurs en Cargadoors

AMSTERDAM EN ROTTERDAM

Verzekering van Koopmansgoederen tegen transport, molest, brand en diefstal tegen concurrerende premiën.

LUCKENBACH LINE

Postdienst der Ver. Staten.

GEREGELDE DIENST

Rotterdam-New York v.v.

Driemaal per maand.

De dienst wordt onderhouden met moderne, snelvarende, oliestokende Turbine-Stoomschepen.

Gemiddelde reisduur 11 dagen.

Eerstvolgende afvaarten van Rotterdam naar New York:

(onvoorziene omstandigheden voorbehouden).

Turbine-Stoomschip	„F. J. Luckenbach”	12 Mei
„	„Walter A. Luckenbach”	22 „
„	„Andrea F. Luckenbach”	5 Juni

Moderne loods en spooraansluiting te Rotterdam en te New York. Goederen kunnen steeds worden aangeleverd LUCKENBACH-LOODS, Thomsens Havenbedrijf, Lekhaven

Voor vrachten en verdere inlichtingen wende men zich tot

DE GENERAAL-AGENTEN:

HUDIG & PIETERS

49/51 CALANDSTRAAT
126 PRINS HENDRIKKADE

ROTTERDAM
AMSTERDAM

Gebroeders Merens HAARLEM

FABRIKANTEN VAN
TECHNISCHE
CAOUTCHOUC,
ASBEST-
EN EBONIET-
ARTIKELEN

Telefoon 103

Telegr. adr: Gombabriek, Haarlem

UNIE BANK

voor

Nederland en Koloniën

AMSTERDAM en ROTTERDAM

Agentschappen in Nederland en Indië:

TILBURG, LEEUWARDEN,
OISTERWIJK, UDENHOUT,
LOCHEM, BORCULO,
BATAVIA, SOERABAYA,
SEMARANG, BANDOENG,
MEDAN EN WELTEVREDEN

INSTITUUT VOOR
ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

WEEKBLAD

ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

In de reeks afzonderlijke geschriften zagen het licht:

1. Mr. G. VISSERING:
Het vraagstuk van de geldruimte in Nederland en de Goudpolitiek van de Nederlandsche Bank

2. Mr. G. J. FABIUS:
Het Bankwezen in Nederlandsch West-Indië

Prijs per nummer f 1,50

Verkrijgbaar bij den Boekhandel en bij NIJGH & VAN DITMAR'S UITG.-MIJ., Rotterdam